

7-8

1976

PORADNIK

bibliotekarza

MIESIĘCZNIK

1976

ROK BIBLIOTEK I CZYTELNICTWA

TREŚĆ

Zjazd Delegatów Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich w Rzeszowie . . .	181
LUCJAN BILIŃSKI. Rok Bibliotek i Czytelnictwa w programach działalności bibliotek różnych sieci	185
KRYSTYNA CHACIEWICZ. Uczeń — przyszły odbiorca informacji . . .	190
BOŻENA PUZYNOWSKA. Ankieta na temat zainteresowań czytelniczych — jedno z ogniw pracy pedagogicznej w bibliotece szkolnej	192
KRYSTYNA SKRZYWAN. O współpracy bibliotek szkolnych z bibliotekami publicznymi	197
KAZIMIERA ATAMAŃCZUK. Bibliotekarz szkolny. Refleksje wizytatora metodycznego	198
MAREK CZECHOWSKI. Jan Kasprowicz — życie i twórczość. Lekcja biblioteczna dla uczniów klasy VIII	202
JANINA RUDZIK. Formy pracy z czytelnikiem klas młodszych	209
ZOFIA KRASUSKA. Konkurs na najciekawsze pozycje w księgozbiorach uczniowskich	211
JANINA KNYSZ, TADEUSZ KNYSZ. Społeczna rada biblioteki szkolnej . .	212
LEOKADIA OPLAWSKA. Ważniejsze cykle powieściowe	215
TERESA WÓJCIK. Cykle utworów literackich dla dzieci i młodzieży . . .	216
JERZY CZARNOCKI. Książki o sztuce	221
SŁOWO WIATR — PISMO GRUNT	
abe. Nasz encyklopedyczny wiek	226
Apel Redakcji do Czytelników	IV okł.

PORADNIK BIBLIOTEKARZA

7-8
321-322

ROK XXVIII

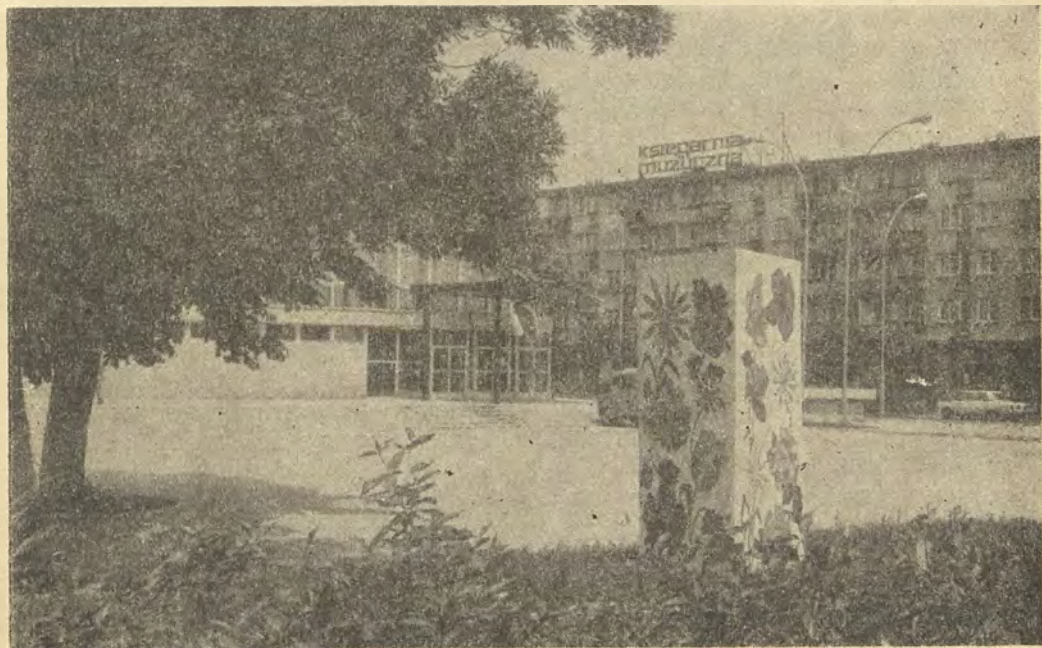
LIPIEC — SIERPIEŃ

1976

Zjazd Delegatów Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich w Rzeszowie

Przedstawiciele całego środowiska bibliotekarzy polskich — ze wszystkich sieci i wszystkich województw — uczestniczyli z woli wyborców w Zjeździe Delegatów SBP, który odbył się w dniach 19—20 czerwca br. w Rzeszowie.

W przemówieniu powitalnym wicewojewoda rzeszowski Tadeusz K u n c przedstawił osiągnięcia bibliotekarstwa w tym województwie, akcentu-

Fot. Jerzy Maj

Przed gmachem Filharmonii Rzeszowskiej, w którym obradowali uczestnicy Zjazdu.

Fot. Jerzy Maj

Witold Stankiewicz otwiera obrady Zjazdu.

jąc mocno, iż są one efektem wysiłku całego środowiska, zintegrowanego głównie wokół sprawy rozwoju bibliotek i placówek kulturalno-oświatowych w gminach jako ośrodków mających podstawowe znaczenie dla spraw kultury społeczeństwa.

Sprawie integracji działań w celu stworzenia lepszych warunków odbioru kultury dla wszystkich warstw społecznych poświęcił także uwagę wiceminister kultury i sztuki dr Józef F a j k o w s k i.

Referat programowy Zjazdu dotyczący roli SBP w realizacji zadań bibliotek w służbie rozwiniętego społeczeństwa socjalistycznego wygłosił przewodniczący Zarządu Głównego Stowarzyszenia dr hab. Witold Stankiewicz. Podjął on próbę określenia, co czynić, jak rozwijać działalność SBP, by stało się ono w pełni reprezentacją dążeń bibliotekarzy, by mogło skuteczniej współdziałać w doskonaleniu bibliotekarstwa polskiego oraz w realizacji programu przyspieszonego rozwoju społeczno-gospodarczego kraju. Odpowiedzi na te pytania dotyczą wszechstronnej modernizacji bibliotekarstwa polskiego przez połączenie wysiłków całego środowiska bibliotekarskiego — w możliwie szerokim zakresie — czynników społecznych, a także pomocy ze strony administracji bibliotecznej.

Problemy szczegółowe wymagające rozwiązania to m.in.: ustalenie krajowej polityki gromadzenia zbiorów, rozwiązanie sprawy produkcji sprzętu bibliotecznego, właściwa, prowadzona na szeroką skalę konserwacja zbiorów, wyposażenie bibliotek w sprzęt repro- i mikrograficzny, doskonalenie organizacji bibliotek, podnoszenie kwalifikacji, stworzenie warunków dla centralnej koordynacji i sterowania działalnością bibliotek, rozszerzenie badań nad potrzebami użytkowników.

Sprawy te znalazły wyraz w opracowywanym właśnie projekcie

programu rozwoju bibliotek, ale ich realizacja zależeć będzie w dużej mierze od samych bibliotekarzy. Stowarzyszenie zaś powinno być stymulatorem ich aspiracji, inicjatorem różnorodnych przedsięwzięć bibliotekarstwa polskiego. Stąd tak ważne jest uaktywnienie środowiska, wciąganie go do działalności w organizacji.

Przeanalizowania wymagają metody pracy w okręgach, możliwości tworzenia kół, gdyż w nich właśnie powinny kształtować się poglądy i powstawać inicjatywy, w nich też inicjatywy te powinny być realizowane. Większe zaangażowanie członków SBP pozwoliłoby zarazem bardziej skutecznie wzmacniać znaczenie bibliotek jako centrów życia kulturalnego.

Byłoby ze wszech miar pożądane, aby do udziału w pracach Stowarzyszenia pozyskiwać również pracowników informacji.

Na koniec W. Stankiewicz poświęcił nieco uwagi czasopismom bibliotekarskim, które w wyższym niż dotychczas stopniu stać się powinny trybuną ścierania się poglądów, terenem śmiałych wypowiedzi coraz większej liczby bibliotekarzy—autorów.

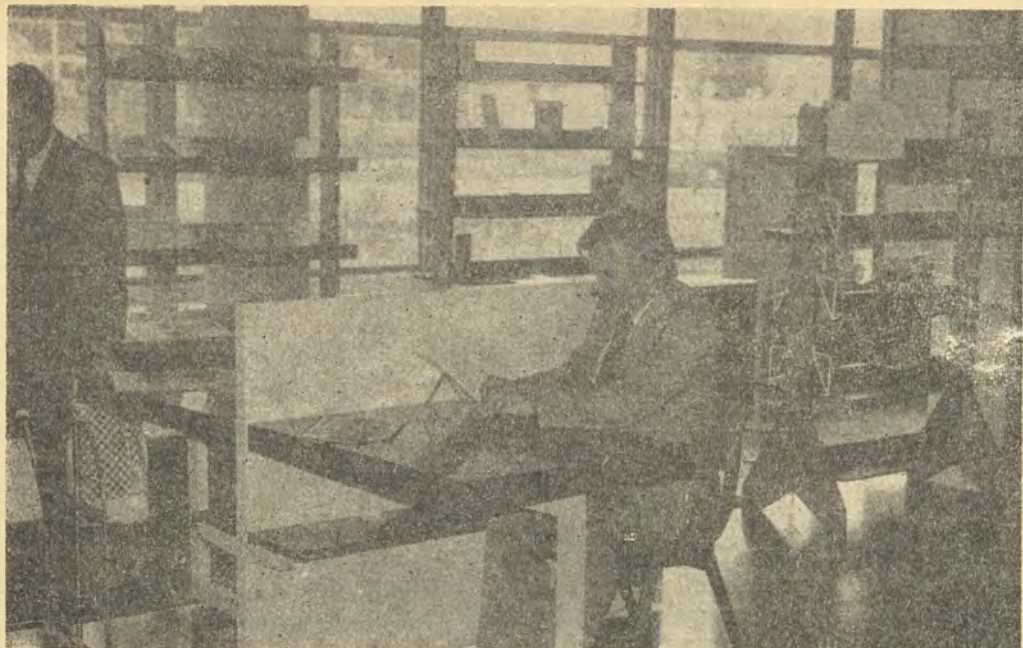
Sprawozdanie Zarządu Głównego za okres 1 IX 1972 — 1 VI 1976 przedstawiła Janina Cygańska, sekretarz generalny ZG SBP, ograniczając się do wymienienia spraw najistotniejszych. Referowanie całości sprawozdania przekroczyłoby znacznie możliwości szczupłych łamów „Poradnika Bibliotekarza”, toteż ogólnie tylko stwierdzić wypada, że założony program działania realizowany był konsekwentnie i skutecznie.

Do ważnych wydarzeń omawianej kadencji zaliczyć należy zorganizowanie VII Zjazdu bibliotekarzy polskich w Zielonej Górze, który w dniach 6—7 VI 1975 r. obradował nad problemami unowocześnienia bibliotekarstwa w Polsce. Właśnie VII Zjazd podjął uchwałę, by Zarząd

Fot. Jerzy Maj

Józef Korpała zabrał głos w dyskusji.

Fot. Jerzy Maj

Na wystawie nowoczesnego sprzętu bibliotecznego.

Główny wszczął starania o ogłoszenie roku 1976 Rokiem Bibliotek i Czytelnictwa, co — jak wiemy — uwieńczone zostało powodzeniem.

Zarząd Główny SBP nie szczędził starań o rozwiązanie trudnych problemów socjalnych bibliotekarzy. Do najważniejszych zadań należała sprawa regulacji płac dla wszystkich bibliotekarzy ogólnokrajowej sieci bibliotecznej. I choć nie wszystkie postulaty SBP zostały w pełni uwzględnione, to jednak w wyniku decyzji władz państwowych bibliotekarze otrzymali korzystną tabelę płac.

W związku z reorganizacją administracji państwowej, w Stowarzyszeniu dokonano również zmian struktury organizacyjnej, co połączone było z dużym nakładem pracy Zarządu Głównego, a także wszystkich Okręgów, również nowo powstałych.

W niełatwym więc okresie przyszło ustępującemu Zarządowi kierować losami Stowarzyszenia. Czy wywiązał się dobrze z zadania, osądzi społeczność bibliotekarska po gruntowniejszym zapoznaniu się ze sprawozdaniem.

Niewątpliwy jest jednak rozwój naszej organizacji. Wzmacniają się i rozszerzają jej szeregi, do pracy przyszło liczne grono nowych kolegów, młodych, z tak wiele obiecującym zapalem, a nawet entuzjazmem.

W dyskusji poruszane były problemy ogólne, dotyczące różnych sieci, a przede wszystkim różnych aspektów kształcenia i doskonalenia zawodowego bibliotekarzy. Świadczy to o dokonywaniu się istotnie integracji zawodowej w łonie Stowarzyszenia. Ze spraw szczegółowych poruszanych w dyskusji należy wymienić sprawy organizacyjne bibliotek publicznych, głównie na wsi. Wypowiedzi zwięzłe, rzeczowe, krytyczne — dały materiał do sformułowania ponad setki wniosków wytyczających

kierunki działania dla nowego zarządu. Wszystkie podyktowane są pragnieniem usprawnienia organizacyjnego oraz podniesienia efektywności pracy bibliotek i służby informacyjnej w Polsce. M.in. dotyczą one stworzenia międzyresortowego organu kierującego całością sieci bibliotecznej, ustalenia jednoznacznej formy organizacyjnej bibliotek publicznych w nowym układzie administracyjnym. Troską szczególną pragnie się otoczyć młodą kadrę — jej szkolenie i warunki pracy. Dużo uwagi kierują wnioski na same biblioteki — fundusze, sprzęt, pomoce, gdyż te czynniki w gruncie rzeczy poważnie wpływają na możliwości efektywnego realizowania zadań merytorycznych.

Oddzielnie dyskutowane były proponowane zmiany w statucie Stowarzyszenia, które dotyczą głównie członkostwa oraz struktury Stowarzyszenia.

Do nowych władz SBP wybrani zostali: Witold Stankiewicz (jako przewodniczący) oraz Janusz Albin, Janina Cygańska, Józef Czerni, Elżbieta Dudzińska, Cecylia Duninowa, Stanisław Korman, Tadeusz Kozanecki, Stanisław Krzywicki, Franciszek Łozowski, Mieczysław Mazurkiewicz, Karol Musioł, Halina Pabiszowa, Elżbieta Sawicka, Roman Sękowski, Hanna Uniejewska, Tadeusz Zarzębski (jako członkowie Prezydium Zarządu Głównego).

LUCJAN BILIŃSKI

Warszawa

Rok Bibliotek i Czytelnictwa w programach działalności bibliotek różnych sieci

Ogłoszony decyzją nr 25 ministra kultury i sztuki z dnia 17 grudnia 1975 r. — ROK BIBLIOTEK I CZYTELNICTWA zainaugurowany został w dniu 29 stycznia 1976 r. uroczystym plenarnym posiedzeniem Państwowej Rady Bibliotecznej i Zarządu Głównego Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. Posiedzenie to odbyło się w Sali Rycerskiej Ratusza Wrocławskiego. Ważnym wydarzeniem tej uroczystości było otwarcie — po dokonanej przebudowie i modernizacji — Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Tadeusza Mikulskiego we Wrocławiu.

W programie działań w Roku Bibliotek i Czytelnictwa podkreślono znaczenie modernizacji bibliotek i unowocześnienia ich pracy oraz integracji różnych sieci bibliotecznych i podniesienia na wyższy poziom służby biblioteczno-informacyjnej.

Problem zacieśnienia współpracy pomiędzy bibliotekami różnych sieci podniesiony został w zaleceniach poszczególnych resortów, opracowanych w związku z Rokiem Bibliotek i Czytelnictwa.

Minister oświaty i wychowania w piśmie do kuratorów (z dnia 19 lutego 1976 r.) zalecił dalsze rozwijanie i pogłębianie współpracy bibliotek resortu oświaty z bibliotekami publicznymi i bibliotekami innych sieci. Zalecono również organizowanie w bibliotekach szkolnych i pedagogicznych czytelni z celowo dobranym księgozbiorem podręcznym, a także: modernizację urządzeń i wyposażenia, rozszerzanie

usług informacyjno-bibliograficznych, systematyczne kształtowanie prawidłowej struktury ilościowej i jakościowej księgozbiorów, racjonalne gospodarowanie przez dyrekcje szkół funduszami na pomoce naukowe z uwzględnieniem potrzeb biblioteki.

W związku z Rokiem Bibliotek i Czytelnictwa, zastępca szefa GZP Wojska Polskiego zalecił doskonalenie współdziałania wojskowych bibliotek naukowych, fachowych i oświatowych oraz bibliotek innych sieci działających na danym terenie, a także rozszerzenie współpracy z instytucjami i organizacjami, zajmującymi się działalnością szkoleniowo wychowawczą, w zakresie koordynacji przedsięwzięć i form popularyzacji bibliotek, książki i czytelnictwa z innymi poczynaniami szkoleniowymi, politycznymi i kulturalno-oświatowymi.

Sieć bibliotek fachowych podległych resortowi przemysłu chemicznego zobowiązana została do dokonania — w związku z Rokiem Bibliotek i Czytelnictwa — oceny dotychczasowej działalności bibliotek oraz wytyczenia kierunków dalszego rozwoju. Minister przemysłu chemicznego zalecił ponadto przeanalizowanie struktury sieci bibliotek beletrystycznych i fachowych z myślą o jej rozszerzeniu poprzez tworzenie punktów bibliotecznych w zakładach pracy i ośrodkach zamieszkania.

Z interesującym programem udziału w Roku Bibliotek i Czytelnictwa wystąpił Naczelny Zarząd Kinematografii. Program ten obejmuje m.in. organizowanie w porozumieniu z zainteresowanymi bibliotekami przeglądów filmów fabularnych — adaptacji dzieł literackich, a także organizowanie wspólnie z bibliotekami spotkań filmowców i literatów, połączonych z projekcjami filmowymi oraz dyskusją. W placówkach studyjnych sieci państwowej i pozapaństwowej, w młodzieżowych i zakładowych domach kultury zaplanowane zostały projekcje poprzedzone prelekcjami na temat znaczenia bibliotek i czytelnictwa w podnoszeniu poziomu wiedzy i kultury społeczeństwa.

Udział bibliotek Polskiej Akademii Nauk w Roku Bibliotek i Czytelnictwa zaakcentowany został dodatkowymi pracami oraz inicjatywami wystawienniczymi i in. Na podkreślenie zasługuje praca nad dokumentem przedstawiającym stan i perspektywy działania bibliotek PAN. Opracowano też projekt wytycznych regulujących organizację i działalność bibliotek naukowych PAN.

Biblioteka PAN w Gdańsku z Rokiem Bibliotek i Czytelnictwa wiąże plan modernizacji pomieszczeń. Zorganizowany zostanie również cykl prelekcji, połączony z pokazami, o tematyce Roku. Biblioteka PAN w Kórniku sygnalizuje wydanie z okazji 30 rocznicy dekretu o bibliotekach i opiece nad zbiorami bibliotecznymi kilku prac naukowych oraz przygotowanie okolicznościowych ekspozycji.

Na podstawie informacji przekazanych z poszczególnych województw można określić rozmiary podejmowanych w terenie akcji i przedsięwzięć związanych z Rokiem Bibliotek i Czytelnictwa.

W województwie częstochowskim zainaugurowano Rok Bibliotek i Czytelnictwa otwarciem wystawy pt. „Biblioteki w służbie społeczeństwu”. Patronat nad obchodami Roku w województwie objął sekretarz KW PZPR. Ogłoszono współzawodnictwo dla urzędów gminnych pod hasłem „Biblioteka świadectwem kultury środowiska”. Celem współzawodnictwa, które będzie trwało (od 1 III 1976 r.) do 31 XII 1976 r., jest poprawa bazy lokalowej bibliotek i ich wyposażenia. Biblioteki zorganizowały konkurs czytelniczy dla dzieci i młodzieży pt. „Moja ulubiona książka” oraz konkurs rysunkowy dla dzieci na temat przeczytanych książek. Urządzono także wystawę pt. „Osiągnięcia bibliotek częstochowskich w okresie Polski Ludowej”. W programie Roku Bibliotek i Czytelnictwa uwzględnione zostały spotkania środowiskowe, m.in. spotkanie z pracownikami bibliotek związkowych pod hasłem „Sojusz świata pracy z kulturą i sztuką”, połączone z podsumowaniem konkursu czytelniczego w zakładach pracy.

W związku z obchodami Roku Bibliotek i Czytelnictwa w województwie elbląskim ogłoszono konkurs na najlepszy lokal biblioteczny. Konkursem tym objęte zostały urzędy miast i gmin województwa. Celem konkursu było: poprawa bazy lokalowej bibliotek i punktów bibliotecznych; wyposażenie bibliotek w odpowiedni sprzęt i urządzenia oraz środki łączności (telefon w każdej placówce bibliotecznej). Zakończenie konkursu i podsumowanie jego wyników nastąpi w Dniach Kultury, Oświaty, Książki i Prasy 1977. W bieżącym roku zapoczątkowana została akcja tworzenia ośrodków informacji rolniczej w bibliotekach gminnych i miejsko-gminnych.

Z inicjatywy Zarządu Okręgu Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich w Gdańsku odbyła się w dniu 21 kwietnia 1976 r. w sali Mieszczkańskiej Ratusza Staromiejskiego w Gdańsku uroczysta inauguracja Roku Bibliotek i Czytelnictwa. Na program tej uroczystości złożyły się m.in. odczyt prof. dr. Karola Głombiowskiego pt. *Książka w procesie komunikacji społecznej* oraz część artystyczna, tematycznie związana z założeniami Roku Bibliotek i Czytelnictwa.

W dniu 27 kwietnia 1976 r. zorganizowano w Kaliszu I wojewódzką konferencję czytelniczą, na którą złożyły się m. in.: referat pt. *Ocena stanu czytelnictwa powszechnego w województwie kaliskim ze szczególnym uwzględnieniem czytelnictwa na wsi* oraz dyskusja w zespołach problemowych.

Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Kielcach przy współudziale Wojewódzkiej Biblioteki Pedagogicznej oraz Biblioteki Wyższej Szkoły Pedagogicznej i Biblioteki Politechniki Świętokrzyskiej zorganizowała w dniu 14 maja 1976 r. sesję popularnonaukową, na której zaprezentowano następujące referaty: *Znaczenie dekretu z 1946 r. dla rozwoju bibliotek polskich*, *Program działalności bibliotek w Polsce do 1990 r.*, *System kształcenia bibliotekarzy i jego rozwój w Polsce Ludowej*.

Decyzją wojewody konińskiego nr 18/76 z dnia 10 lutego 1976 r. powołany został Wojewódzki Komitet Obchodów Roku Bibliotek i Czytelnictwa. Ogłoszono współzawodnictwo urzędów miast i gmin województwa konińskiego w zakresie poprawy warunków lokalowych i wyposażenia w sprzęt bibliotek publicznych. Z okazji Roku Bibliotek i Czytelnictwa ogłoszono konkurs czytelniczy pod hasłem „Czy znasz województwo konińskie”, który trwał od 1 grudnia 1975 r. do maja 1976 r. W dniu 7 maja 1976 r. odbyła się w związku z Rokiem Bibliotek i Czytelnictwa sesja popularnonaukowa obejmująca m.in. następujące referaty: *Historyczne znaczenie dekretu o bibliotekach i opiece nad zbiorami bibliotecznymi*, *Rola i zadania bibliotek w upowszechnianiu wiedzy, nauki i kultury na etapie budowy rozwiniętego społeczeństwa socjalistycznego* oraz *Stan i perspektywy rozwoju bibliotekarstwa w województwie konińskim*.

Obchody Roku Bibliotek i Czytelnictwa zbiegły się w Krakowie z rocznicą XXX-lecia powstania Miejskiej Biblioteki Publicznej. Z tej okazji zorganizowano cykl prelekcji prezentujących dorobek bibliotekarstwa krakowskiego oraz następujące wystawy: „Miejska Biblioteka Publiczna w życiu miasta i jego mieszkańców” oraz „Biblioteka publiczna w służbie oświaty, kultury i nauki”. Przeprowadzono badania dotyczące współczesnych kierunków zainteresowań czytelniczych, wykorzystania nowości w bibliotekach publicznych i związkowych, skuteczności środków informacji o książce. Odbyły się również spotkania okolicznościowe z czytelnikami z udziałem zasłużonych bibliotekarzy krakowskich. W założeniach programu Roku Bibliotek i Czytelnictwa, realizowanego w Krakowie, zaakcentowano problem modernizacji bibliotek.

W dniu 3 maja 1976 r. Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Krośnie i Miejska

Biblioteka Publiczna w Jasle zorganizowały w Krośnie sesję z okazji 30 rocznicy dekretu o bibliotekach i opiece nad zbiorami bibliotecznymi. Uczestnicy sesji wysłuchali następujących referatów: *Rozwój bibliotek publicznych województwa krośnieńskiego w latach 1946—1975*, *Trzydziestolecie bibliotek jasielskich*, *Kierunki rozwoju bibliotek publicznych*.

Z okazji Roku Bibliotek i Czytelnictwa Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Legnicy przy współudziale licznych organizacji i instytucji zorganizowała konkurs czytelniczy pod hasłem „Znam Zagłębie Miedziowe”, którego celem było upowszechnienie treści książek o tematyce Zagłębia Miedziowego.

Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Lublinie zorganizowała rajd dziennikarzy pod hasłem „Szlakiem bibliotek województwa lubelskiego”. W WBP w Lublinie czynna była wystawa pt. „Polskie biblioteki publiczne 1946—1976”, zorganizowano również wystawę objazdową prezentującą biblioteki — ich dorobek i zadania — w zakładach pracy. Zorganizowana została również międzywojewódzka sesja naukowa na temat perspektyw rozwoju bibliotek polskich, w której uczestniczyli pracownicy naukowcy Uniwersytetu im. Marii Curie-Skłodowskiej i PAN oraz pracownicy bibliotek Lublina i woj. lubelskiego. Na sesji omawiane były następujące problemy: program rozwoju bibliotekarstwa polskiego, miejsce bibliotek w krajowym systemie informacji, światowe tendencje w zakresie modernizacji bibliotek, problemy społeczno-gospodarcze i kulturalne regionu środkowo-wschodniego.

Problematyce Roku Bibliotek i Czytelnictwa poświęcony został specjalny numer „Bibliotekarza Lubelskiego”.

W województwie łomżyńskim ogłoszono współzawodnictwo bibliotek i punktów bibliecznych na placówki najlepiej pracujące w Roku Bibliotek i Czytelnictwa. Zorganizowano również konkurs czytelniczy pod hasłem „Czy znasz województwo łomżyńskie?”. Otrzymała się sesja popularnonaukowa poświęcona dorobkowi i roli bibliotek w kształtowaniu społeczeństwa socjalistycznego.

W olsztyńskim programie Roku Bibliotek i Czytelnictwa zaakcentowano głównie problem modernizacji bibliotek i poprawy ich wyposażenia. Opracowano program rozwoju bibliotek gminnych oraz wyposażenia placówek bibliecznych. W celu rozszerzenia działalności bibliotek na różne środowiska zawarte zostały liczne porozumienia o współpracy pomiędzy Wojewódzką Biblioteką Publiczną w Olsztynie a innymi organizacjami i instytucjami.

Decyzją nr 13/76 wojewody ostrołęckiego z dnia 16 III 1976 ogłoszone zostało w związku z Rokiem Bibliotek i Czytelnictwa współzawodnictwo bibliotek. Trwałym efektem współzawodnictwa ma być przede wszystkim poprawa bazy lokalowej bibliotek i usprawnienie ich pracy.

W dniu 20 maja 1976 r. w gmachu Muzeum Mazowieckiego w Płocku odbyła się sesja naukowa poświęcona najważniejszemu problemowi bibliotekarstwa w kontekście zadań wynikających z programu Roku Bibliotek i Czytelnictwa. Program sesji obejmował następujące referaty: *Zadania bibliotek województwa płockiego w świetle programu rozwoju kultury*, *Badania czytelnictwa podstawą upowszechniania książki*, *Założenia krajowego systemu SINTO ze szczególnym uwzględnieniem roli bibliotek*, *Materiały audiowizualne jako dokumenty biblieczne*. W zadaniach bibliotek województwa wynikających z programu Roku Bibliotek i Czytelnictwa na pierwszym miejscu znalazł się problem poprawy bazy lokalowej bibliotek oraz zagadnienie rozszerzenia szkolenia i doskonalenia bibliotekarzy.

Z inicjatywy Zarządu Okręgu SBP w Poznaniu ogłoszono dwa konkursy o zasięgu ogólnopolskim: fotograficzny pod hasłem „Książka—Biblioteka—Czytelnictwo” i intrologatorski na najlepiej oprawioną książkę.

Z okazji Roku Bibliotek i Czytelnictwa ogłoszono współzawodnictwo miast i gmin województwa poznańskiego w zakresie modernizacji bazy lokalowej bibliotek publicznych. Zorganizowano kilka sesji popularnonaukowych poświęconych rocznicy dekretu o bibliotekach i opiece nad zbiorami bibliotecznymi oraz konferencje czytelnice w 40 gminach. Biblioteki województwa przystąpiły do turnieju czytelniczego pod hasłem „Wszystko o regionie”. Zakończenie turnieju, połączone z imprezą wojewódzką, zaplanowano na miesiąc grudzień 1976 r. Podjęto także zobowiązanie rozszerzenia zakresu działalności bibliotek przez uzyskanie na koniec 1976 roku 24,5% czytelników w stosunku do ogółu mieszkańców województwa poznańskiego, 500 wypożyczeń na 100 mieszkańców oraz 22% wypożyczeń literatury niebeletrystycznej.

Rok Bibliotek i Czytelnictwa w województwie przemyskim połączony był z obchodami 222-lecia przemyskich bibliotek publicznych. W dniu 17 maja 1976 r. Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Przemyśle przy współpracy z miejscowymi organizacjami i instytucjami zorganizowała sesję popularnonaukową pod hasłem „Biblioteki ośrodkiem wiedzy o regionie”. Na program sesji, obok referatów, złożono się otwarcie wystawy pt. „222 lata bibliotek publicznych w Przemyśle”. Ogłoszono w województwie współzawodnictwo bibliotek publicznych, którego celem jest dalsza poprawa bazy lokalowej bibliotek i usprawnienie ich pracy. Zakończenie współzawodnictwa i podsumowanie jego wyników zaplanowano na początek 1977 r.

W dniu 22 kwietnia 1976 r. w Muzeum Okręgowym w Radomiu odbyła się sesja popularnonaukowa z okazji Roku Bibliotek i Czytelnictwa. Przedstawiono na niej następujące referaty: *Kierunki rozwoju bibliotekarstwa polskiego, Ewolucja funkcji współczesnych bibliotek, Historyczna dynamika rozwoju czytelnictwa.*

Program Roku Bibliotek i Czytelnictwa w województwie siedleckim obejmuje liczne okolicznościowe wystawy, sesję popularnonaukową i cykl prelekcji na tematy językoznawcze. Odbywają się lekcje biblioteczne pod hasłem „Biblioteka twoim doradcą” oraz konkursy mające na celu propagowanie zasad poprawności językowej. W dniach 28—30 października 1976 r. zorganizowane zostaną Podlaskie Dni Literatury.

Bibliotekarze województwa sieradzkiego zobowiązali się pozyskać na czytelników 27% mieszkańców województwa oraz osiągnąć 5,35 wypożyczeń na jednego mieszkańca. Przeprowadzone zostaną dwa konkursy: „Z dziejów książki i bibliotek” oraz „Czy znasz województwo sieradzkie?”.

Uroczysta inauguracja Roku Bibliotek i Czytelnictwa w województwie śląskim odbyła się w dniu 11 marca 1976 r. w zamku w Bytowie. W programie tej uroczystości znalazły się: otwarcie wystawy pt. „Rozwój bibliotek i czytelnictwa w PRL” oraz seminarium na temat „Rola bibliotek i czytelnictwa w przemianach społeczno-kulturalnych i gospodarczych województwa śląskiego”. Protektorat nad Rokiem Bibliotek i Czytelnictwa w województwie objął wojewoda śląski, dr Jan Stępień.

W dniach 3—4 maja 1976 r. zorganizowana została sesja popularnonaukowa prezentująca stan i perspektywy rozwoju czytelnictwa w województwie suwalskim.

Z okazji Roku Bibliotek i Czytelnictwa ogłoszono w województwie tarnowskim następujące konkursy: dla bibliotekarzy — „Moja praca w bibliotece w 30-leciu”; dla czytelników — „Biblioteka w moich oczach”; dla młodzieży — „Koło najaktywniejszych czytelników”. Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Tarnowie wydała szereg okolicznościowych druków i odezwo propagujących usługi biblioteczne.

W dniu 12 maja 1976 r. odbyła się w Toruniu uroczysta sesja z okazji Roku Bibliotek i Czytelnictwa, na której przedstawiono następujące referaty: *Zadania*

Biblioteki Głównej UMK wobec Uniwersytetu i regionu, Stan i perspektywy czytelnictwa powszechnego, Biblioteki publiczne województwa toruńskiego — główne kierunki i zadania.

W dniu 3 maja 1976 r. odbyła się w zamku Książ w województwie wałbrzyskim sesja popularnonaukowa na temat „Biblioteki województwa wałbrzyskiego w 30-lecie dekretu o bibliotekach i opiece nad zbiorami bibliotecznymi”.

Poza centralną inauguracją Roku Biblioteki i Czytelnictwa, która odbyła się we Wrocławiu 29 stycznia 1976 r., zorganizowano również sesję na temat „XX-lecie dzielnicowych bibliotek publicznych we Wrocławiu”. Sesja odbyła się 3 maja 1976 r. Zaprezentowano na niej dwa referaty: *Rozwój i organizacja bibliotek dzielnicowych we Wrocławiu* oraz *Wybrane problemy czytelnicze wrocławskich bibliotek publicznych*.

Na szczególne podkreślenie zasługuje bardzo duże zainteresowanie Rokiem Bibliotek i Czytelnictwa radia, telewizji i prasy. Od momentu ogłoszenia Roku do 30 czerwca 1976 r. ukazało się na jego temat 46 artykułów i wywiadów (w tym 21 w prasie centralnej) oraz 133 informacje i komunikaty (w tym 41 w prasie centralnej).

Dziennikarze „Expressu Wieczornego” z okazji Roku Bibliotek i Czytelnictwa przyjęli patronat nad statkiem „Orleń”, wyposażając go w nowoczesną bibliotekę i zapewniając stałą opiekę czytelniczą w okresie rejsów.

KRYSTYNA CHACIEWICZ

Warszawa-Rembertów

Uczeń — przyszły odbiorca informacji

Biblioteka szkolna coraz częściej widziana jest przez nauczycieli, uczniów, a także rodziców jako jeden z najważniejszych czynników kształcenia i samokształcenia uczniów i nauczycieli.

Przeprowadzony przez nasz instytut (w maju br.) sondaż wśród dyrektorów szkół i nauczycieli potwierdził całkowicie to przekonanie. Z odpowiedzi respondentów wynika jednak, że dotychczasowe formy pracy bibliotek nie są w pełni zadowalające, że należy je zmienić, ukierunkowując działanie tych placówek na ściślejszą współrealizację zadań dydaktyczno-wychowawczych. Propozycje respondentów odnosiły się nie tylko do spraw organizacyjnych (np. wzmocnienia etatowego biblioteki), lecz również do bazy — postulaty dotyczyły konieczności organizowania czytelni oraz gromadzenia odpowiedniej liczby egzemplarzy lektur obowiązujących, gromadzenia literatury popularnonaukowej dla uczniów i nauczycieli. Postulowano także określenie zasadniczych form pracy biblioteki, które powinny wyrażać się w szerszym, bardziej zróżnicowanym jej oddziaływaniu w zakresie krzewienia czytelnictwa, a przede wszystkim we współrealizacji zadań dotyczących przygotowania uczniów do samokształcenia. Problem ten jest dziś w szkole pierwszoplanowy. Jeśli kierowanie uczeniem się ucznia ma dać oczekiwane efekty, musi być prowadzone w sposób zamierzony, zorganizowany i na wszystkich szczeblach kształcenia.

Powszechność i dostępność bibliotek szkolnych¹ sprawiają, że należą one do najważniejszych ośrodków przekazu informacji dla całego młodego pokolenia, co oczywiście nie pomniejsza roli i oddziaływania innych czynników masowej komunikacji. Szkoła zakłada więc, że jej absolwent posiada, względnie powinien posiadać, określony zasób wiadomości i umiejętności niezbędny do dalszego kształcenia, samokształcenia i uczestnictwa w kulturze. Jednakże rzeczywiste efekty oddziaływań szkoły bywają różne. Decydują tu w znacznej mierze takie czynniki, jak wykształcenie i stopień zaangażowania kadry pedagogicznej, wyposażenie szkoły, poziom środowiska i in.

W celu poznania wiadomości i umiejętności młodzieży w tej dziedzinie, przeprowadzono w maju br. w klasach VIII szkoły podstawowej (w woj. ostrołęckim i siedleckim) ankietę oraz sprawdzian. Ankietą objęto 41 uczniów, potraktowano ją jako wstęp do sprawdzianów wycinkowych.

Na podstawie odpowiedzi na ankietę stwierdzono, że najwięcej informacji o książkach udziela nauczyciel (45,5%); drugie miejsce przypada bibliotece, czasopismom i radiu (17%); trzecie miejsce zajmuje biblioteka i radio (16%); szóste, a zarazem ostatnie — telewizja (3,1%).

Na codzienne czytanie książek znajduje czas 50% uczniów; 2—3 razy w tygodniu czyta 27% respondentów. Prasę codzienną czyta codziennie 27%, 12% ankietowanych czyta kilka razy w tygodniu, 61% nie czyta prasy wcale. Na pytanie, jakie czynniki utrudniają im wyszukanie lub wypożyczenie książki, respondenci wskazują ograniczony wybór książek w bibliotece; tylko trzech uczniów twierdzi, że na czytanie książek brak im czasu.

Sprawdzian przeprowadzono wśród ośmioklasistów (85 respondentów) miał na celu stwierdzenie, w jakim przygotowaniu do dalszej pracy z książką uczniowie ci przechodzą do następnego etapu kształcenia.

Polecenia sprawdzianu dotyczyły wybranych zagadnień z działu programu języka polskiego klas V—VIII (Czytelnictwo i podstawy samokształcenia) — m.in. wymienienia rodzajów książek, katalogów, wydawnictw informacyjnych; wykazania się znajomością opisu bibliograficznego, tytułów czasopism popularnonaukowych, serii wydawniczych literatury młodzieżowej oraz wymienienia trzech bibliotek naukowych w Polsce i określenia głównych kierunków działania Biblioteki Narodowej. Każda odpowiedź była punktowana. Łączna liczba punktów za wszystkie odpowiedzi pozytywne wynosiła 34. Najwyższą liczbę punktów (28,5) uzyskało tylko 4 uczniów; przeciętna wynosiła 15 punktów, wynik najniższy 1,5 punkta.

W wyniku podsumowania sprawdzianu okazało się, że uczniowie mają trudności w określaniu literatury ze względu na treść — tylko jeden uczeń na 85 ankietowanych podał właściwe jej rodzaje, pozostali ograniczyli się do podziału literatury pięknej na działy: obyczajowa, historyczna, „wojenna”, „geograficzna”, przygodowa, bajki. O ile znajomość katalogu alfabetycznego jest wśród młodzieży powszechna, to już mniej pomyślnie przedstawia się sytuacja ze znajomością katalogu rzeczowego i umiejętnością korzystania z niego. Tylko 50% respondentów dało odpowiedzi właściwe, przy czym uczniowie z gminnej szkoły zbiorczej na wsi wykazali większą umiejętność korzystania z tego katalogu, natomiast uczniowie z miasteczka — niemal całkowity jej brak.

Z podsumowania wynika również, że uczniowie poza katalogiem alfabetycznym względnie rzeczowym nie znają innych dróg poszukiwania książek, że nie potrafią sporządzić poprawnego, składającego się z najniezbędniejszych elementów opisu bibliograficznego książki. Młodzież w większości podawała wyłącznie tytuły, czasem z dodatkiem autora, a niekiedy wydawnictwa. Respondenci nie wykazali się również zbyt wielką znajomością tytułów książek, ograniczyli się do podania

¹ Liczba bibliotek szkolnych w r. 1973/74 wynosiła 24 889. Obejmowały one 6 892 000 czytelników — *Rocznik statystyczny 1975*. Warszawa 1975 s. 468.

zaledwie kilku (głównie z lektury obowiązującej). Zdecydowana większość nie podała nawet jednego tytułu książki popularnonaukowej.

Dużo lepiej przedstawia się sytuacja w zakresie znajomości tytułów czasopism popularnonaukowych, bowiem ankietowani uczniowie uzyskali łącznie 96 punktów na maksymalną w tym przypadku liczbę możliwych 170, było więc 56⁰/₁₀₀ odpowiedzi pozytywnych. Wymieniano takie tytuły jak „Mówią Wieki”, „Poznaj Świat”, „Poznaj Swój Kraj”, „Przyroda Polska”. Więcej trudności napotkali uczniowie przy określeniu tytułu czasopisma z zakresu literatury — ograniczyli się tylko do wymienienia „Piomyka”.

Respondenci wykazali również bardzo przeciętną znajomość serii wydawniczych obejmujących literaturę młodzieżową. Najczęściej były wymieniane: seria „Ważne sprawy dziewcząt i chłopców”, seria „Tygrysa”, „Biblioteka Błękitnych Tarcz”, „Klub Siedmiu Przygód”, „Mój Konik”, „Bitwy. Kampanie. Dowódcy”, „Złoty Liść”. Wielu uczniów podawało nazwy wydawnictw: „Czytelnik”, „Nasza Księgarnia” itd., wykazując tym samym zupełny brak orientacji w tym zakresie.

Znajomość bibliotek naukowych także pozostawia wiele do życzenia. Tylko połowa ankietowanych wymieniła Bibliotekę Narodową, Jagiellońską oraz Ossolineum, przy tym określenie głównych kierunków działania Biblioteki Narodowej było bardzo powierzchowne.

Jak dalece zróżnicowane czynniki wpływają na zasób wiedzy uczniów, świadczy fakt, że młodzież klasy VIII wiejskiej szkoły w województwie ostrołęckim wykazała się szerszym wachlarzem wiadomości niż uczniowie analogicznej VIII klasy szkoły miejskiej w województwie siedleckim.

*

Wyniki sprawdzianu upoważniają do stwierdzenia, że część młodzieży ma znaczne luki w wiadomościach objętych programem, oraz do wniosku, że pożyteczne byłoby okresowe przeprowadzanie sprawdzianów ogólnej wiedzy uczniów w zakresie informacji. Pozwoliłoby to bowiem na podjęcie możliwie wczesne wzmoczonej pracy z uczniami wykazującymi większe braki, a tym samym na lepsze przygotowanie ich do dalszych etapów kształcenia i do tak niezbędnego w życiu współczesnym samokształcenia.

BOŻENA PUZYNOWSKA
Warszawa

Ankieta na temat zainteresowań czytelniczych — jedno z ogniw pracy pedagogicznej w bibliotece szkolnej

Na Zespół Szkół Zawodowych nr 11 w Warszawie składa się 6 szkół: trzy młodzieżowe dzienne, to jest Technikum Chemiczne nr 1, Technikum Włókiennicze, Zasadnicza Szkoła Włókiennicza (łącznie 625 uczniów), oraz trzy szkoły dla pracujących: Technikum Chemiczne Wieczorowe, Technikum Chemiczne Zaoczne i Technikum Włókiennicze Wieczorowe (razem 322 słuchaczy).

Z biblioteki szkolnej mogą korzystać wszyscy uczniowie, słuchacze oraz pracownicy Zespołu Szkół. Zatrudnione są w niej dwie osoby na pełnych etatach. Biblioteka mieści się na parterze, składa się z wypożyczalni i czytelnicy. Są to lokale duże,

o łącznej powierzchni 104 m². Biblioteka wyposażona jest w cenny, wyselekcjonowany księgozbiór liczący 16 tys. woluminów. Księgozbiór podręczny w czytelnicy składa się z 1396 książek naukowych i popularnonaukowych.

W wypożyczalni struktura zbiorów przedstawia się następująco: lektury do języka polskiego — 9405 wol.; powieści, poezje i opowiadania pisarzy polskich i obcych — 3120 wol.; książki zawodowe z dziedziny chemii i włókiennictwa — około 1300 wol.; książki popularnonaukowe i naukowe z innych dziedzin wiedzy — około 1900 wol. Biblioteka prenumeruje 56 czasopism — dzienniki, magazyny, czasopisma społeczno-polityczne, pedagogiczne, zawodowe itp. Zarówno do książek, jak i do czasopism czytelnicy mają wolny dostęp.

Uczniowie szkół młodzieżowych odwiedzają bardzo licznie i wypożyczalnię, i czytelnicy. Zasięg czytelnictwa w roku szkolnym 1975/76 wyniósł 99%, średnia wypożyczeń na 1 ucznia — 28,2 wol., średnia wypożyczeń dziennie — 112 woluminów.

W roku szkolnym 1973/74 w dwóch klasach pierwszych — z Technikum Chemicznego i z Technikum Włókienniczego — przeprowadziłam ankietę na temat zainteresowań czytelniczych, pragnąc poznać rzeczywiste potrzeby młodzieży. Uczniowie otrzymali karty z kilkoma pytaniami dotyczącymi ich własnych zbiorów, najchętniej czytanych książek, czasopism, ulubionych autorów, korzystania z bibliotek. Ankieta była anonimowa; sądzę, że odpowiedzi otrzymałam względnie szczerze i zgodne z prawdą.

W obecnym roku szkolnym, 1975/76, czyli po dwóch latach pracy z młodzieżą, powtórzyłam identyczną ankietę w tych samych klasach. Poniżej omawiam wyniki obu ankiet, najpierw jednak warto podać kilka informacji charakteryzujących poszczególne klasy.

W klasie I/III Technikum Włókienniczego jest 35 dziewcząt. 85% wywodzi się z środowiska robotniczego, 15% z inteligencji pracującej. W roku szkolnym 1973/74 z biblioteki szkolnej korzystało 92% uczennic; wypożyczyły 794 wol., zajmując w czytelnictwie II miejsce w szkole, a IX — w Zespole Szkół. Przeciętna wypożyczeń na jedną uczennicę wynosiła 21,9 wol.

W roku szkolnym 1975/76 zasięg czytelnictwa wzrósł do 100%, dziewczęta wypożyczyły 843 wol., zajmując III miejsce w szkole, VII — w Zespole Szkół Zawodowych; średnia wypożyczeń na jedną uczennicę wyniosła 29,8 wol.

Klasa I/III Technikum Chemicznego liczy 37 uczniów (w tym 17 chłopców); 63% pochodzi z inteligencji pracującej, 37% ze środowiska robotniczego.

W roku szkolnym 1973/74 z biblioteki szkolnej korzystało 100% uczniów; wypożyczyli oni 1685 wol., zajmując I miejsce w czytelnictwie w szkole i I miejsce w Zespole Szkół; przeciętna wypożyczeń na jednego ucznia wynosiła 40,8 wol.

W roku szkolnym 1975/76 z biblioteki korzystało również 100% młodzieży, wypożycząc 789 książek i zajmując V miejsce w szkole, XVI miejsce w Zespole Szkół; średnia na ucznia wyniosła 20,7 wol.

Wyniki ankiety w roku szkolnym 1973/74

Pierwsze pytanie dotyczyło korzystania z biblioteki szkolnej i z bibliotek innego typu.

W klasie włókienniczej 92% młodzieży korzystało z biblioteki szkolnej, 77% — z bibliotek publicznych, 6% — z bibliotek wojskowych; w klasie chemicznej 100% — z biblioteki szkolnej, 51% — z bibliotek publicznych oraz 15% — z wojskowych. Mimo że odbyła się już w bibliotece szkolnej lekcja „wprowadzająca”, nie wszyscy uczniowie z Technikum Włókienniczego zaczęli wypożyczać książki. W klasie tej, uczęszcza do niej młodzież mniej zdolna, zmuszona do poświęcania nauce dużej ilości czasu) zaobserwowałam małe zainteresowanie słowem drukowanym. Natomiast klasa chemiczna wprost zachłannie czytała książki z biblioteki szkolnej.

Drugie pytanie dotyczyło księgozbiorów domowych.

Odpowiedzi dostarczyły materiału do wyodrębnienia kilku wielkości zbiorów oraz do porównania w obu klasach stosunku procentowego młodzieży posiadającej książki.

Liczba książek	Włókiennicze Technikum	Technikum Chemiczne
0 — 50	50%	30%
50 — 100	25%	30%
100 — 200	17%	32%
ponad 200	8%	8%

Uczniowie Technikum Chemicznego dysponują większymi, zasobniejszymi księgozbiorami, z czym łączyć można większe zainteresowanie książką w tej grupie.

Pytanie trzecie: Jakie książki czytasz najchętniej? (przygodowe, obyczajowe, historyczne, o wojnie, o młodzieży) — łączyło się z następnym — o ulubionego autora i ulubioną książkę.

W Technikum Włókienniczym książki młodzieżowe i przygodowe wymieniło na pierwszym miejscu 97% uczniów, historyczne i wojenne — tylko 3%. Poza młodzieżowymi 42% czyta chętnie książki historyczne, geograficzne, 2,8% — kryminalne i bajki.

W Technikum Chemicznym 94% uczniów na pierwszym miejscu postawiło książki młodzieżowe i przygodowe, historyczne i wojenne — 5%, kryminalne i inne — 1%. Poza książkami młodzieżowymi na drugim miejscu wymieniają fantastyczno-naukowe i popularnonaukowe.

Młodzież obu klas najchętniej czyta książki o życiu i przygodach współczesnej młodzieży, popularnością cieszą się też baśnie i bajki.

Na pytanie o ulubionego autora w klasie włókienniczej, w której są same dziewczęta, 82% głosów uzyskała Krystyna Siesicka. W klasie chemicznej za Siesicką opowiedziało się 59% młodzieży, uczniowie wymieniali też Jackiewiczową, Szklarskiego, Niziurskiego, Verne'a.

Ulubioną książką w Technikum Włókienniczym jest m.in. H. Mniszkówny *Trędowna*, L. M. Montgomery *Ania z Zielonego Wzgórza*; 80% nie podało żadnego tytułu. W Technikum Chemicznym ulubione są m.in. H. Sienkiewicza *Quo vadis*, H. Snopkiewicz *Słoneczniki*, Z. Kosidowskiego *Gdy słońce było bogiem*; 60% uczniów nie wymieniło ulubionej książki.

Ostatnie pytanie dotyczyło czytelnictwa czasopism. W Technikum Włókienniczym 80% młodzieży czyta je systematycznie. W klasie są same dziewczęta, stąd największą popularnością cieszy się „Przyjaciółka” i „Film” („Przyjaciółki” biblioteka szkolna nie prenumeryje). Nieliczne czytają też czasopisma społeczno-kulturalne — „Literaturę” i „Politykę”.

W Technikum Chemicznym gazety i czasopisma czyta systematycznie 83% uczniów. Najczęściej wymieniany jest „Express Wieczorny” i „Życie Warszawy”, z magazynów — „Kobieta i Życie”, „Filipinka”, „Przyjaciółka”, „Dokoła Świata”. W kilku przypadkach pojawia się „Teatr”, „Fotografia”, „Kulisy”, „Perspektywy”, „Sportowiec”, „Prawo i Życie”. Jak widać, uczniowie I klasy Technikum Chemicznego wymieniają więcej tytułów czasopism, są one bardziej różnorodne (w klasie tej są także chłopcy, stąd zainteresowanie „Sportowcem”, „Fotografią”).

Ogólnie należy powiedzieć, że dziewczęta klasy I Technikum Włókienniczego są jeszcze dość infantylne, interesuje je powieść współczesna, łatwa, nie wymagająca myślenia. One same potwierdzają, iż nie jest to powieść kształcąca, ale uważają, że wiedza, jaką czerpią na lekcjach, wystarczy im, a w domu powinny zająć się lekturą przynoszącą wyłącznie rozrywkę, nie wymagającą większego wysiłku umysłowego.

Uczniowie w klasie I Technikum Chemicznego mają gusty bardziej zróżnicowane, co prawdopodobnie łączy się z faktem, że pochodzą — być może — z rodzin lepiej sytuowanych lub mających bogatsze tradycje kulturalne. Jednakże wydaje się, że większy wpływ na różnice w zainteresowaniach czytelniczych ma w przypadku badanych grup młodzieży płeć (dziewczęta — w Technikum Włókienniczym, chłopcy w Technikum Chemicznym).

Wyniki ankiety w roku szkolnym 1975/76

Wstępna analiza ankiety powtórzonej po 2 latach ujawniła pewne zmiany w odniesieniu zarówno do kontaktów z bibliotekami, jak i do zainteresowań czytelniczych.

W roku 1975/76 wszyscy uczniowie badanych klas korzystali z biblioteki szkolnej. Ponadto z innych bibliotek (publiczne, szkół wyższych, wojskowe) korzystała ponad połowa uczennic Technikum Włókienniczego i ponad 2/3 uczniów Technikum Chemicznego. Z bibliotek pozaszkolnych korzystało zatem więcej uczniów Technikum Chemicznego niż Włókienniczego. Podczas gdy w klasie I dziewczęta w większej mierze były czytelniczkami bibliotek publicznych, obecnie w części zrezygnowały z ich usług na rzecz biblioteki szkolnej.

Księgozbiory domowe przedstawiają się następująco:

Liczba książek	Technikum Włókiennicze	Technikum Chemiczne
0—50	50%	36%
50—100	18%	36%
100—200	30%	21%
ponad 200	2%	7%

W Technikum Włókienniczym księgozbiory pozostały prawie bez zmian — zmniejszyła się liczba uczniów w klasie i stąd wynikają nieznaczne różnice, natomiast w Technikum Chemicznym księgozbiory nieco wzrosły.

Zmieniły się zainteresowania czytelnicze w obu klasach. Odpowiedzi na pytanie dotyczące książek najchętniej czytanych w klasie włókienniczej przedstawiają się następująco: 68% uczennic czyta książki młodzieżowe i przygodowe, 10% — wojenne i historyczne, 6,8% — bajki, 3,4% — książki biograficzne i kryminalne. W klasie chemicznej książki młodzieżowe i przygodowe wymienia 50% uczniów, historyczne i obyczajowe — 36%, różne — 10%. Na drugim miejscu oprócz młodzieżowych 24% podaje powieści kryminalne, bajki, książki fantastycznonaukowe, 3% — książki z zakresu chemii, fizyki i muzyki.

W obu klasach rozszerzył się więc krąg zainteresowań. Książki o tematyce młodzieżowej nadal cieszą się popularnością, jednak już nieco mniejszą. W Technikum Chemicznym utrzymuje się zainteresowanie problematyką fantastycznonaukową.

Klasa III Technikum Włókienniczego, odpowiadając na pytanie o ulubionego autora, wymienia w 34% Krystynę Siesicką, następnie A. Glińską, H. Snopkiewicz, I. Jurgielewiczową; 10% podaje Norwida, Sienkiewicza. Pozostali pisarze to: Hemingway, Kozakiewicz, Zola, Żeromski. Żadna uczennica nie wymieniła ulubionej książki.

W klasie III Technikum Chemicznego najbardziej ulubioną autorką jest także Siesicka — 30%, Lem i Zola uzyskali 27% głosów, Hemingway, Żeromski, Sienkiewicz, Dumas — po 9%, Bidwell, Verne — po 3%. Większość uczniów wymieniła poza Siesicką kilku innych pisarzy „młodzieżowych”, wzrasta zainteresowanie twórczością Zoli, Żeromskiego i in.

Ulubiona książka w Technikum Chemicznym to *Tędownata* Mniszkówny, *Trylogia* Sienkiewicza, *Konopielka* Radlińskiego, *Chemia dla wszystkich*. 63% uczniów nie odpowiedziało na to pytanie.

W klasie włókienniczej 82% uczennic czyta dzienniki i czasopisma systematycznie; najczęściej jest to „Express Wieczorny”, „Życie Warszawy” — 26%, „Przyjaciółka”, „Kobieta i Życie”, „Kultura”, „Literatura”, „Polityka” — 15%, „Zwierzciadło” i „Filipinka” — 6%. Pozostałe uczennice nie wymieniają żadnych tytułów.

W klasie chemicznej dzienniki i czasopisma czyta systematycznie 22% młodzieży; „Express Wieczorny” i „Życie Warszawy” — 63%, „Kulturę”, „Filipinkę”, „Na Przełaj”, „Kobietę i Życie”, „Przyjaciółkę”, „Dookoła Świata”, „Sportowca”, „Fotografię”, „Prawo i Życie”, „Teatr” — 15%. W klasie tej większa liczba uczniów niż w klasie włókienniczej czyta czasopisma systematycznie. Przy tym są to czasopisma bardziej różnorodne. Chłopcy czytają „Sportowca”, „Fotografię”, „Prawo i Życie”, dziewczęta — „Filipinkę” i „Kobietę i Życie”.

W porównaniu z ankietą przeprowadzoną w klasach pierwszych zmniejszyło się w klasie włókienniczej zainteresowanie „Przyjaciółką” na korzyść „Kobiety i Życia” i „Filipinki”. W klasie tej obecnie wymieniono znacznie więcej tytułów czasopism. Wzrosło także zainteresowanie biblioteką szkolną; w bieżącym roku szkolnym korzystało z niej 100% uczennic (w klasie I — 92%). Dziewczęta czytają więcej, i to książki o bardziej różnorodnej tematyce (kilka przeczytało wszystkie dostępne im książki z zakresu seksuologii, ale w ankiecie tego nie podały). Zmniejszyła się natomiast liczba dziewcząt korzystających z bibliotek publicznych. Wyjaśnić to może w pewnym stopniu fakt, że nasza szkolna biblioteka dysponuje wyjątkowo bogatym księgozbiorem. W klasie I uczennice nie były jeszcze w tym zorientowane, nie zdążyły poznać jego struktury.

W klasie chemicznej intensywność czytania (liczba tytułów wypożyczonych książek) zmniejszyła się, ale stało się to między innymi dlatego, że program klasy III jest bardzo trudny, zawiera dużo przedmiotów zawodowych, stąd uczniowie mają na czytanie stosunkowo niewiele czasu. Dość często proszą o powieści kryminalne, a biblioteka takich nie gromadzi (nie aprobeje ich do zakupu Ministerstwo Oświaty i Wychowania).

Ogólnie stwierdzić można, że młodzież tej klasy najbardziej lubi czytać powieści rozrywkowe. Zbyt mała liczba uczniów wymienia książki z zakresu chemii jako ulubione. 30% klasy wprawdzie zaczytuje się literaturą chemiczną, może jednak nie wszyscy robią to z własnej chęci (wychowawca klasy jest chemikiem).

Poza biblioteką szkolną uczniowie korzystają także z bibliotek publicznych i wojskowych.

W czytelni przeprowadzamy lekcje z zakresu przysposobienia bibliotecznego. Młodzież umie więc posługiwać się katalogami i kartotekami. Mając wolny dostęp do półek, uczniowie przyzwyczajają się do samodzielnego wyboru książek.

Wydaje się, że ankieta przeprowadzona w omawianych dwóch klasach dała nam wiele. Idealem byłoby przeprowadzenie podobnego badania we wszystkich klasach, ale jest to niemożliwe ze względu na brak czasu. Przynajmniej ogólnie jesteśmy obecnie zorientowane w zainteresowaniach czytelniczych tej małej grupki młodzieży. Pozwoli nam to na trafniejszy wybór książek i dalszą, może owocniejszą pracę nad rozwijaniem kultury czytelniczej uczniów.

Pamiętajmy, że dopiero znajomość zainteresowań czytelniczych środowiska umożliwia właściwe upowszechnianie w nim książki. Pamiętajmy też o tym, że torowanie drogi książce, szczególnie popularnonaukowej czy biograficznej, wymaga niejednokrotnie pokonywania oporu odbiorców, przełamywania nawyków, stereotypów myślowych, budzenia nowych zainteresowań, uświadamiania potrzeb.

o współpracy bibliotek szkolnych z bibliotekami publicznymi

Dość często słyszy się opinie pracowników bibliotek publicznych, że niektórzy bibliotekarze szkolni nie tylko nie zachęcają, ale wręcz niechętnie patrzą na uczęszczanie swoich czytelników do bibliotek publicznych, oraz że czynią to w walce o tak zwaną statystykę czytelnictwa, widząc w tych bibliotekach swego „groźnego konkurenta”. A że konkurent jest istotnie groźny, to fakt niezaprzeczalny. Dysponuje on często (przynajmniej w miastach) pięknie, nowoczesnie, funkcjonalnie urządzonej lokalami, estetycznie utrzymanym księgozbiorem (książki oprawione są w folię i starannie konserwowane), zasobny jest w środki finansowe na spotkania autorskie, prelekcje i inne imprezy kulturalne. Takich warunków i takich możliwości finansowych nie mają na ogół biblioteki szkolne. I wreszcie liczba etatów — tu również biblioteki szkolne nie wytrzymują porównania z publicznymi. Nic więc dziwnego, i to chyba dobrze, że te piękne lokale i zasobne księgozbiory przyciągają młodych czytelników.

Jeśli więc gdzieś w szkołach pracują bibliotekarze, którzy sprawę czytelnictwa dzieci i młodzieży usiłują rozwiązać czy zamknąć w obrębie własnej biblioteki, to przecież fakty takie nie powinny w zasadniczy sposób wpływać na opinię o całości bibliotekarstwa szkolnego. Nie wynika z nich bowiem nic ponad to, że — jak w każdym środowisku zawodowym — i w naszym zdarzają się ludzie ograniczeni.

W swej wypowiedzi chciałabym przeciwstawić podobnym opiniom przykłady dobrej i owocnej współpracy wielu bibliotek szkolnych na terenie Żoliborza w Warszawie z Biblioteką Publiczną — Wypożyczalnią Nr 27 (Żoliborz, Al. Zjednoczenia 19), zwłaszcza że współpraca ta rozwija się ku obopólnemu zadowoleniu i korzyści młodzieży.

Głównym zadaniem biblioteki szkolnej jest wyrabianie w dzieciach potrzeby i nawyku obcowania z książką, jest to bowiem jedyna biblioteka, przez którą każde dziecko przejść musi już u samego progu swej edukacji. Zadań zresztą biblioteka ta ma więcej, m.in. wdrażanie młodzieży do samodzielnej pracy, nauczenie jej korzystania z różnych źródeł informacji, rozwijanie zainteresowań i uzdolnień.

Jednym z ważnych obowiązków bibliotekarza szkolnego jest również przygotowanie młodzieży do korzystania z innego typu bibliotek, a więc w pierwszym rzędzie z wypożyczalni i czytelnicy biblioteki publicznej dla dzieci i młodzieży. Uczniów naszych można tam spotkać poczynając już od kl. IV.

Biblioteki szkolne nastawiają się głównie na gromadzenie podstawowych źródeł informacji, książek popularnonaukowych z zakresu przedmiotów przewidzianych przez program szkolny oraz lektur. Natomiast w bibliotece publicznej dzieci mają do dyspozycji większe i bardziej różnorodne zasoby książek pozalekturowych, które u upodobaniem czytają i które zaspokajają ich rozmaite potrzeby. Dlatego więc zabrania się im tego, co konieczne jest dla ich rozwoju?

Biblioteki żoliborskie chętnie nawiązują współpracę z biblioteką publiczną i korzystają z jej propozycji. Na zebrania zespołów bibliotekarzy szkolnych zapraszana jest kierowniczka biblioteki. Uzgadniamy z nią formy pracy i harmonogramy zajęć i spotkań. Ze swej strony bibliotekarze szkolni przedstawiają różne propozycje tematyczne, ustalone wcześniej w porozumieniu z nauczycielami swoich szkół. W miarę możliwości biblioteka publiczna uwzględnia je w programie swego dzia-

łania. Dla przykładu podam, że kilkanaście klas ze szkół podstawowych (nr 135, 187, 209, 214, 223) uczestniczyło w zorganizowanych przez Bibliotekę Publiczną różnych spotkaniach i imprezach. Zagadnienia, z jakimi zapoznała się młodzież, to m.in. „Problem Siłaczki”, „Rola książki i prasy w życiu człowieka”, „Kosmos”, „Algeria” i wiele, wiele innych. Ponadto każdego roku uczniowie poszczególnych klas chodzą do biblioteki publicznej na lekcje biblioteczne. Zapoznają się na nich z pracą tejże biblioteki, układem księgozbioru, z którego już korzystają czy też będą korzystać. Uczestniczą w lekcjach tematycznych, w różnego rodzaju konkursach. Tradycją stały się już finansowane przez bibliotekę publiczną majowe spotkania autorskie ze szczególnie lubianymi przez młodzież pisarzami: Jurgielewiczową, Ozogowską, Zółkiewską, Ziółkowską, Nowacką i in. Organizowane były również imprezy noworoczne, przedstawienia teatrzyków lalkowych, spotkania aktorów z uczniami najmłodszymi. Część tych spotkań czy imprez odbywa się na terenie biblioteki publicznej, część w naszych szkołach. Na podkreślenie zasługuje tu fakt bardzo dobrze rozwijającej się współpracy z biblioteką publiczną peryferyjnej szkoły żoliborskiej (nr 77) o dość trudnym środowisku, dzięki czemu młodzież tejże szkoły nawiązała bliższe kontakty z kulturą wielkowiejską.

Niektórzy bibliotekarze szkolni mają wykazy swoich uczniów — czytelników bibliotek publicznych, orientują się więc w ich czytelnictwie i mogą nim odpowiednio kierować. Pomagają także w egzekwowaniu zwrotów książek do biblioteki publicznej.

Najważniejsze jest, by uczeń czytał, i bibliotekarze, którzy do tego właśnie przywiązują wagę, bardziej rzeczowo i obiektywnie patrzą na sprawę statystyki, również prowadzonej we własnej szkole. Moim zdaniem wskaźnik określający liczbę książek wypożyczonych przez ucznia w ogóle nie odzwierciedla dziś faktycznego stanu jego czytelnictwa. Przecież nasze dzieci same mają w domu wiele książek, a i nierzadko całe piękne biblioteki. Najczęściej także zdarza się, że dobry czytelnik w szkole jest równocześnie dobrym czytelnikiem i w bibliotece publicznej.

Tak więc nie na zasadzie rywalizacji, ale właściwie rozumianej współpracy i uzupełniania się pracujemy nad rozwijaniem czytelnictwa dzieci i młodzieży, co jest naszym wspólnym zadaniem, przygotowujemy do samokształcenia i uczestnictwa w kulturze, co w świetle założeń programowych 10-letniej szkoły średniej ma rangę szczególną.

KAZIMIERA ATAMANCZUK

Elbląg

Bibliotekarz szkolny

Refleksje wizytatora metodycznego

Ogłoszenie roku 1976 — Rokiem Bibliotek i Czytelnictwa, a tym samym zwrócenie uwagi na rolę bibliotek i książki staje się znamienym akcentem w dobie permanentnego kształcenia i doskonalenia zawodowego obywateli naszego kraju. Zasadna staje się konieczność intensyfikacji pracy bibliotek i łączenia jej z działalnością dydaktyczno-wychowawczą prowadzoną przez placówki oświatowe. Wzra-

sta zainteresowanie formami i metodami pracy, które stosują pracownicy bibliotek, zarówno publicznych jak i szkolnych, a także efektami tej pracy. Również do kręgu tych zagadnień należą trzy zasadnicze problemy mające jednocześnie znaczenie ogólnospołeczne:

— Czy bibliotekarze są przygotowani do pełnienia funkcji organizatorów samokształcenia czytelników?

— W jakim stopniu obecne działanie bibliotekarzy w tym zakresie determinowane jest przez czynniki zewnętrzne, pozabiblioteczne?

— Jak biblioteki szkolne przygotowują swoich czytelników do korzystania ze zbiorów bibliotek publicznych?

Jeśli chodzi o biblioteki szkolne, to już obecnie wiadomo, że wymagają one zmodernizowania bazy, unowocześnienia warsztatu i modyfikacji form pracy. Niezbędne jest udzielanie systematycznej pomocy bibliotekarzom szkolnym, głównie poprzez instruktaż. I właśnie w tym niebagatelna rola przypada wizytatorowi kuratorium oświaty i wychowania. Kontakty bezpośrednie z bibliotekarzami pozwalają mu na zorientowanie się w stopniu ich przygotowania do zawodu. To z kolei powinno skłonić go do szukania sposobów, które doprowadzą do tego, że przyuczeni pracownicy bibliotek staną się bibliotekarzami z prawdziwego zdarzenia. Moje doświadczenia, wyniesione ze współpracy z zespołem bibliotekarzy, potwierdzają słuszność podejmowania różnych form doskonalenia zawodowego tej grupy pracowników pedagogicznych.

Pracę z zespołem bibliotekarzy województwa elbląskiego poprzedziłam badaniami sondażowymi. Chciałam poznać motywacje, które zadecydowały o podjęciu przez nich pracy w bibliotekach szkolnych. Chodziło mi między innymi o stwierdzenie, w jakim stopniu przypadkowość wpłynęła na pełnienie przez nauczycieli (i nie tylko) tej funkcji.

Ową przypadkowość sugerowało w pewnym stopniu przygotowanie, nie zawsze bibliotekarskie, osób prowadzących biblioteki szkolne. Sondaż wykazał, że stosunkowo niewielki procent wśród kadry bibliotecznej stanowią nauczyciele po studium bibliotekarskim (znalazły się zaledwie trzy autentyczne, wykwalifikowane bibliotekarki); przeważającą większość stanowią nauczyciele różnych przedmiotów, w tym niekoniecznie humanistycznych. Najwyższy procent to poloniści, którzy z racji swej specjalizacji mają umiejętność pracy z książką zdobytą w czasie studiów lub w trakcie praktyki pedagogicznej. W następnej kolejności występują nauczyciele klas I-IV oraz nauczyciele zajęć praktyczno-technicznych. Pierwsi z nich przed podjęciem pracy w bibliotece w zasadzie w pewnym stopniu opanowali już technikę wypożyczania książek, pobierali bowiem z bibliotek komplety lektur i sukcesywnie wypożyczali je swoim wychowankom. Drugi zaś dysponowali praktycznymi umiejętnościami w zakresie konserwacji księgozbioru, a ponadto określoną dozą doświadczeń w zakresie estetycznego urządzenia wnętrza szkolnych. Tuż po nich usytuowali się nauczyciele po studium kulturalno-oświatowym. Wnieśli oni do pracy z czytelnikiem nowe formy rozrywkowo-zabawowe oraz instruktażowe, zmierzając w ten sposób do pozyskania ucznia-czytelnika dla biblioteki szkolnej oraz do rozwijania jego zainteresowań czytelniczych. Znikomą zaledwie część spośród ogółu zatrudnionych bibliotekarzy stanowią nauczyciele języka rosyjskiego, matematyki, geografii. Oni to w zasadzie byli początkowo najmniej przygotowani do pracy bibliotecznej, wymagali indywidualnych kontaktów z doświadczonymi bibliotekarzami oraz wizytatorem metodykiem.

Decyzję przejścia do biblioteki nauczyciele w 71% uzasadnili zamiłowaniem do pracy z książką i czytelnikiem, pozostali natomiast (17%) motywowali ją złym stanem zdrowia. W jednym zaledwie przypadku o pracy w bibliotece zadecydowało miejsce zamieszkania, a także chęć „dorobienia sobie do emerytury”. Znalazły się jednak i tego typu uzasadnienia: „Uczę języka polskiego, a pracę w bibliotece

narzucił mi dyrektor” lub: „Moja praca w bibliotece to zupełny przypadek, ale nie żałuję! Lubię tę pracę, po harówce na lekcjach języka polskiego obecnie po prostu wypoczywam”.

Tak więc wypowiedzi ankietowanych pozwoliły mi na wyciągnięcie wniosku, że podjęcie przez nich obowiązków bibliotekarza umotywowane było w większości przypadków zamiłowaniem do tego typu działania, w którym byłyby potrzebne uzdolnienia pedagogiczne, a które jednocześnie byłoby nieco odmienne od pracy nauczycielskiej i gwarantowało względny spokój. Spokój ten rozumiany jest przez bibliotekarzy jako spadek psychicznego napięcia, które przecież w czasie każdej jednostki lekcyjnej bywa dodatkowo potęgowane przez spłot różnorodnych sytuacji dydaktyczno-wychowawczych.

Przy ustalaniu oceny warunków pracy bibliotekarzy odwołam się przede wszystkim do ich własnej opinii. Chodziło mi głównie o poznanie, w jakim stopniu potrafią oni spojrzeć krytycznie na stan urządzeń i wyposażenia bibliotecznego i czy w związku z tym widzą możliwości stopniowego polepszania bazy materialnej, czy dostrzegają potrzebę zmiany w wyposażeniu, czy zwracają uwagę na funkcjonalność i estetykę sprzętu. W wyniku przeprowadzonego sondażu okazało się, że 25% bibliotekarzy uznaje warunki pracy swojej biblioteki za bardzo dobre, 25% — za dobre, 37% — za przeciętne, 13% ocenia je jako złe. W przypadkach oceny negatywnej wymieniano takie bolączki jak:

brak odpowiedniego pomieszczenia bibliotecznego: brak czytelnicy, brak zaplecza bibliotecznego (ze względu na ciasnotę pomieszczeń);

niedostateczna liczba (a do tego niefunkcjonalnych) szaf (regalów) na księgozbiór i w związku z tym przeładowanie półek z książkami;

zbyt mała liczba książek (np. 2 tys., łącznie z pedagogicznymi, „a wszystko mieści się w dwóch niedużych szafach ustawionych w korytarzu szkolnym”);

zbyt niski wymiar zatrudnienia — 4 godziny tygodniowo, co nie pozwala na przeprowadzenie w bibliotece nawet najważniejszych prac.

Dwie ostatnie wypowiedzi dotyczą szkół wiejskich stanowiących filie zbiorczych szkół gminnych, gdzie nie było możliwości zaangażowania etatowego bibliotekarza.

Opinie ankietowanych należało skonfrontować ze stanem faktycznym, aby móc go określić zgodnie z prawdą i podjąć jakieś działania zmierzające do poprawienia sytuacji. Kolejnym więc zadaniem dla mnie jako wizytatora metodyka było przeprowadzenie lustracji bibliotek na terenie miast i gmin. Pod uwagę wzięłam m.in. takie sprawy jak:

wielkość (powierzchnia) lokalu bibliotecznego,

liczba woluminów w zestawieniu z liczbą czytelników,

funkcjonalność i jakość sprzętu,

urządzenie i estetyka wnętrza,

tematyka materiałów propagandowych i popularyzatorskich, ich aktualność.

Efektom lustracji było stwierdzenie istotnych braków zarówno w kubaturze bibliotek, jak i w ich wyposażeniu, co pokrywało się w zasadzie z krytyczną oceną opiekunów bibliotek i świadczyło o rozumieniu przez nich potrzeb faktycznych. Z drugiej strony w czasie lustracji ujawniły się — wprawdzie w niewielkiej skali — uzdolnienia organizatorskie poszczególnych bibliotekarzy, ich zaradność w zdobywaniu niezbędnego wyposażenia, umiejętność przekonywania i pozyskiwania dyrekcji dla spraw biblioteki. Poczynione spostrzeżenia wskazywały także na różny, niestety, poziom smaku estetycznego bibliotekarzy; dekoracje wnętrza grzeszyły niekiedy złym gustem, tandetą, a nawet bezsensownością. Ekspozycje w sposób laurkowy gloryfikowały sprawy mało ważne, z pominięciem najistotniejszych. Toteż należało przekonać bibliotekarzy o konieczności problemowego ujmowania wystawek, gazetek itp. Zwracałam także uwagę na niezbędność maksymalnego wykorzystania pomieszczeń przy ustawianiu regalów, oczywiście z zachowaniem swobodnego

dostępu bibliotekarza i czytelnika do półek. Chodziło również o zabezpieczenie pomieszczeń zgodnie z obowiązującymi przepisami przeciwpożarowymi.

Pozycja bibliotekarza szkolnego, jak dowodzą obserwacje i spostrzeżenia, zależy w głównej mierze od sposobu traktowania tego ważnego ogniwa pracy szkoły, jakim jest biblioteka, przez dyrektora. Właściwe widzenie funkcji biblioteki, pełne zrozumienie jej zadań w procesie dydaktycznym i wychowawczym winny skłaniać dyrektora do wnikania w problemy biblioteczne i do współdziałania w ich rozwiązywaniu. Czy jednak zawsze dzieje się tak, że bibliotekarz szkolny znajduje sprzymierzeńców w osobach swych bezpośrednich zwierzchników? Czy są oni inicjatorami poczynań na rzecz rozwoju placówki?

Jak wynika z dotychczasowej praktyki, współpraca na płaszczyźnie dyrektor — bibliotekarz układa się różnie. Zależy to na pewno i od bibliotekarza, przede wszystkim jednak od samego dyrektora, który już z racji swego zwierzchnictwa najczęściej może zrobić dla podniesienia rangi służby bibliotecznej w swojej szkole.

W anonimowej ocenie bibliotekarzy wzajemne stosunki z dyrektacją wypadły dość pomyślnie.

W całokształcie pracy szkoły biblioteka bezsprzecznie pełni funkcję stymulującą samokształcenie uczniów oraz nauczycieli, pod warunkiem że prowadzona jest zgodnie z postulatami nowoczesności. Stawiając sobie pytanie, na ile te instytucje szkolne spełniają zakładaną funkcję, przeprowadziłam rozmowy sondażowe z dyrekcjami i radami pedagogicznymi. Ogół wypowiedziających się ocenił pracę biblioteki pozytywnie nawet w tych szkołach, w których pozycja samego bibliotekarza była niejako obniżana w stosunku do pozycji nauczycieli przedmiotów. Część wypowiedziających się mocno akcentowała pracę bibliotek jako „konieczną działalność”. Rozmówcy ci twierdzili, że wypożyczalnia i czytelnia w ich szkole stwarzają atmosferę wpływającą na prawidłowy rozwój zainteresowań i na czytelnictwo.

Najczęściej powtarzające się opinie to:

- biblioteka spełnia rolę dopełniającą wykształcenie, a dobieraną odpowiednio lekturą nie tylko kształci umysł, ale wpływa na charakter dziecka;
- dział biblioteczny jest dostosowany do wymagań szkoły i jej programu;
- biblioteka niesie pomoc uczniom w nauce, pomaga nauczycielowi w przygotowaniu materiałów do lekcji, sprzyja organizacji konkursów i innych imprez czytelniczych.

Ta względnie wysoka ocena działalności biblioteki na terenie szkoły nie zawsze idzie w parze ze stwarzaniem jej w pełni sprzyjającego klimatu rozwoju. Sądzę, że wynika to z faktu nastawienia się przede wszystkim na maksymalną funkcję usługową samego bibliotekarza, a nie widzenie go w roli organizatora. W wielu jeszcze przypadkach bibliotekarz w hierarchii szkolnej traktowany jest nieco niżej niż nauczyciel przedmiotu. Zupełnie sporadycznie włącza się go do kolektywu kierowniczego, rzadziej niż nauczyciele bywa premiowany i odznaczany. Również mało uwagi poświęca się podnoszeniu jego kwalifikacji fachowych. Wprawdzie w ostatnich latach IKNiBO czyni pewne próby w tym zakresie — doskonalenie na rocznym studium bibliotecznym — ale z przyczyn obiektywnych tą formą kształcenia nie mogą być objęci wszyscy bibliotekarze szkolni. Konieczne staje się zatem, aby przyszedł im z pomocą, przynajmniej doraźną, wizytator bibliotek. Potwierdzają to zresztą w swych wypowiedziach sami bibliotekarze.

Określając potrzeby w zakresie doskonalenia zawodowego, aż 60% wypowiada się za przeszkoleniem kursowym, które obejmowałoby problematykę pracy w bibliotece szkolnej zarówno od strony merytorycznej, jak i metodycznej. Pozostali oczekują od kuratorium inspirowania form i tematyki pracy samokształceniowej w zespole, a także rzetelnego instruktażu koleżeńkiego (25%). Skierowania na studia bibliotekarskie pragną głównie młodzi pracownicy (15%), którzy mają realną szansę na uzyskanie pełnych kwalifikacji bibliotekarskich.

Nie ulega już dzisiaj wątpliwości, iż zainteresowania nadzoru pedagogicznego winny w szerszym stopniu objąć również sprawy bibliotek szkolnych, a konkretnie — warunków pracy i możliwości zawodowych samego bibliotekarza. Wiadomo bowiem, że przyszła szkoła 10-letnia będzie mogła tym pełniej realizować całością zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych, im lepiej będzie funkcjonować biblioteka szkolna — źródło i miejsce samokształcenia i doskonalenia zarówno młodzieży, jak i personelu pedagogicznego.

MAREK CZECHOWSKI

Łódź-Widzew

Jan Kasprówic — życie i twórczość

Lekcja biblioteczna dla uczniów klasy VIII

Cel lekcji

Lekcja opracowana w Dzielnicowej Bibliotece Publicznej ma na celu rozszerzenie podstawowych wiadomości, jakie młodzież zdobyła w szkole na temat życia i twórczości Jana Kasprówicza.

Osobnym zagadnieniem, równie ważnym, jest wskazanie uczniom różnorodnych źródeł znajdujących się w bibliotece, z których można czerpać wiadomości na określony temat. Wyszukiwanie książek będzie okazją do zapoznania młodzieży z zasadami posługiwania się katalogiem oraz zaznajomi z układem księgozbioru w bibliotece.

Uwagi metodyczne

Lekcja jest przeznaczona dla uczniów klasy VIII szkoły podstawowej.

Czas trwania — dwie godziny lekcyjne.

Wskazane jest zaprezentowanie materiałów ikonograficznych (wystawka). Należy też zwrócić uwagę młodzieży na liczne ilustracje w książkach.

W konspekcie pominięto stałe polecenia typu: odnieś katalog na miejsce, odnieś książkę na półkę.

Wykaz książek przewidzianych do ćwiczeń

1. *Encyklopedia powszechna PWN*. T. 2 Warszawa 1974
2. Hutnikiewicz A. „*Hymny*” Jana Kasprówicza. Warszawa 1973
1. Jastrun M. *Poezja i rzeczywistość*. Eseje i szkice. Warszawa 1965
4. Jodełka T. *Jan Kasprówic. Zarys biografii*. Warszawa 1964
5. Kasprówic J. *Wybór poezji*. Oprac. J. Kijas. Wrocław 1953
6. Kasprówiczowa M. *W naszym górskim domu*. Warszawa 1969
7. Kleiner J., Maciąg W. *Zarys dziejów literatury polskiej*. Wrocław 1972
8. Krzyżanowski J. *Neoromantyzm polski. 1890—1918*. Wrocław 1971
9. Lorentz S. *Przewodnik po muzeach i zbiorach w Polsce*. Wyd. 2 popr. Warszawa 1973
10. Loth R. *Młodość Jana Kasprówicza*. Poznań 1962

11. Loth R. *Wspomnienia o Janie Kasprówiczu*. Zebra. i oprac. ... Warszawa 1967¹
12. *Mała encyklopedia powszechna PWN*. Warszawa 1970
13. *Mały słownik pisarzy polskich*. Część pierwsza. Warszawa 1966
14. Miłska A. *Pisarze polscy. Wybór sylwetek 1890—1970*. Warszawa 1972
15. *Obraz literatury polskiej XIX i XX wieku*. Ser. 5. *Literatura okresu Młodej Polski*. T. 1. Warszawa 1968
16. Ortwin O. *Żywe fikcje*. Studia o prozie, poezji i krytyce. Warszawa 1970
17. Sierotwiński S. *Słownik terminów literackich*. Wyd. 3 zmien. i rozszerz. Wrocław 1970
18. Szczyńska J. *Powtórka z polskiego*. (Szkice literackie). Warszawa 1969
19. Warneńska M. *Śladami pisarzy*. Warszawa 1972.

Plan lekcji

1. Wprowadzenie
 - uzasadnienie tematu lekcji
 - przypomnienie o 50 rocznicy śmierci poety (1 sierpnia 1976 r.)
 - krótka informacja o bibliotece i jej zbiorach
 - omówienie sposobu wykonania ćwiczeń
2. Rozdanie kart ćwiczebnych i samodzielna praca uczniów.
3. Sprawdzenie opracowanych tematów
4. Podsumowanie lekcji, omówienie ewentualnych niedociągnięć i utrwalenie zdobytych wiadomości.

Kartki ćwiczebne

1

1. Z księgozbioru podręcznego weź książkę Stanisława Sierotwińskiego — *Słownik terminów literackich*.
2. Zanotuj miejsce, rok wydania.
3. Odszukaj znaczenie terminów: hymn, modernizm, neoromantyzm, symbol, symbolizm.
4. Zanotuj ich znaczenie.

2

1. Z księgozbioru podręcznego weź *Małą encyklopedię powszechną PWN*.
2. Zanotuj miejsce, rok wydania.
3. Odszukaj hasło: „Młoda Polska”.
4. Odczytaj tekst, zanotuj nazwiska pisarzy — przedstawicieli Młodej Polski.

3

1. Z księgozbioru podręcznego weź *Mały słownik pisarzy polskich*.
2. Zanotuj miejsce, rok wydania.
3. Odszukaj hasło: „Kasprówicz Jan”. Przeczytaj treść.
4. Zanotuj datę urodzenia i śmierci poety oraz tytuły tomów wierszy.

4

1. W katalogu rzeczowym, w dziale 92, odszukaj książkę Tomasza Jodełki — *Jan Kasprówicz. Zarys biografii*.
2. Przynieś książkę z półki.
3. Zanotuj miejsce, rok wydania, wydawnictwo.

¹) Ponieważ pozycja nr 2 jest wykorzystana dwukrotnie, a poz. 4 i 11 — trzykrotnie, konieczne jest zgromadzenie odpowiedniej liczby ich egzemplarzy.

4. Przeczytaj tekst na str. 62—68. Zanutuj, w którym roku Jan Kasprowicz ukończył gimnazjum i w jakim mieście. Podaj tytuły wierszy napisanych w latach szkolnych.

5

1. W katalogu rzeczowym, w dziale 82, odszukaj książkę Romana Lotha — *Wspomnienia o Janie Kasprowiczu*.
2. Odszukaj książkę na półce.
3. Zanutuj miejsce, rok wydania, wydawnictwo.
4. W spisie treści odszukaj rozdział pt. „Z lat szkolnych w Inowrocławiu”. Zanutuj autora rozdziału.
5. Przeczytaj tekst na stronie 25—26 i opowiedz o działalności poety w tym okresie.

6

1. W katalogu alfabetycznym na literę J odszukaj książkę Tomasza Jodelki — *Jan Kasprowicz. Zarys biografii*. Zanutuj sygnaturę.
2. Odszukaj książkę na półce.
3. Zanutuj miejsce, rok wydania, wydawnictwo.
4. W spisie treści odszukaj rozdział pt. „Więzień polityczny”.
5. Przeczytaj tekst na str. 96 i powiedz, kiedy aresztowano Jana Kasprowicza i jak długo przebywał w więzieniu. Zastanów się, co było przyczyną aresztowania.

7

1. W katalogu rzeczowym, w dziale 82, odszukaj książkę Romana Lotha — *Młodość Jana Kasprowicza*.
2. Odszukaj książkę na półce.
3. Zanutuj miejsce, rok wydania, wydawnictwo.
4. Przeczytaj tekst na str. 160 i powiedz, w którym roku Jan Kasprowicz opublikował pierwszy zbiór wierszy i jaki był jego tytuł. Zwróć uwagę na ilustracje po stronie 160 i zanutuj miejsce wydania oraz wydawcę tego zbioru.

8

1. Z księgozbioru podręcznego weź książkę Anny Milskiej — *Pisarze polscy*
2. Zanutuj miejsce, rok wydania.
3. W spisie treści odszukaj rozdział pt. „Jan Kasprowicz”.
4. Przeczytaj tekst na str. 25 i powiedz, jakie utwory poetyckie napisał Kasprowicz pod wpływem rewolucji 1905 roku.

9

1. W katalogu rzeczowym, w dziale 82, odszukaj książkę Tomasza Jodelki — *Jan Kasprowicz. Zarys biografii*.
2. Odszukaj książkę na półce.
3. Zanutuj miejsce, rok wydania, wydawnictwo.
4. W spisie treści odszukaj rozdział pt. „Droga do katedry uniwersyteckiej”.
5. Przeczytaj tekst na str. 161—164 i powiedz, w którym roku Jan Kasprowicz został profesorem uniwersytetu i gdzie mieścił się ten uniwersytet.

10

1. W katalogu alfabetycznym pod literą O odszukaj książkę pt. *Obraz literatury polskiej XIX i XX wieku*. Ser. 5. *Literatura okresu Młodej Polski*. Tom 1. Zanutuj sygnaturę.

2. Odszukaj książkę na półce.
3. Zanotuj miejsce, rok wydania, wydawnictwo.
3. W spisie treści odszukaj rozdział pt. „Jan Kaspruwicz”. Zanotuj autora rozdziału.
5. Na str. 334—335 przeczytaj tekst zaczynający się od słów: „Lata te mogą być...”. Zanotuj lata nazwane „poronińskim okresem” życia poety. Odpowiedz, w którym roku ukazał się ostatni tom wierszy Jana Kaspruwicza i jaki był jego tytuł.

11

1. W katalogu rzeczowym, w dziale 884—1, odszukaj książkę Jana Kaspruwicza — *Wybór poezji*.
2. Zanotuj miejsce, rok wydania, wydawnictwo i nazwę serii.
3. Przeczytaj fragment wstępu na stronach: 19—23, 26. Zanotuj autora wstępu.
4. Wypisz tytuły utworów Kaspruwicza z uwzględnieniem poszczególnych okresów.

12

1. W katalogu rzeczowym, w dziale 82, odszukaj książkę Juliusza Kleinera i Włodzimierza Maciąga — *Zarys dziejów literatury polskiej*.
2. Odszukaj książkę na półce.
3. Zanotuj miejsce, rok wydania, wydawnictwo.
4. Na str. 419 przeczytaj tekst zaczynający się od słów: „Trzy bodźce...” i odpowiedz, jakie bodźce zasilają poezję Jana Kaspruwicza.

13

1. W katalogu rzeczowym, w dziale 82, odszukaj książkę Józefa Szczyпки — *Powtórka z polskiego*.
2. Odszukaj książkę na półce.
3. Zanotuj miejsce, rok wydania, wydawnictwo.
4. Przeczytaj tekst na str. 56—57. Zanotuj tytuły *Hymnów*.

14

1. W katalogu alfabetycznym na literę H odszukaj książkę Artura Hutnikiewicza — *Hymny Jana Kaspruwicza*. Zanotuj sygnaturę.
2. Odszukaj książkę na półce.
3. Zanotuj miejsce, rok wydania, wydawnictwo i nazwę serii.
4. Przeczytaj tekst na str. 49—52 i powiedz, jaka była geneza *Hymnów* Jana Kaspruwicza.

15

1. W katalogu rzeczowym, w dziale 82, odszukaj książkę Artura Hutnikiewicza — *Hymny Jana Kaspruwicza*.
2. Odszukaj książkę na półce.
3. Zanotuj miejsce, rok wydania, wydawnictwo i nazwę serii.
4. Przeczytaj tekst na str. 57—60 i powiedz, jaka jest problematyka *Hymnów*. Zanotuj jakie cykle utworów wchodzią w skład *Hymnów*.

16

1. W katalogu alfabetycznym pod literą O odszukaj książkę Ostapa Ortwina — *Żywe fikcje*. Zanotuj sygnaturę.
2. Odszukaj książkę na półce.
3. Zanotuj miejsce, rok wydania, wydawnictwo.
4. W spisie treści odszukaj rozdział pt. „O gazdostwie Kaspruwiczowskiej *Księgi ubogich*”.
5. Przeczytaj tekst na str. 130 i powiedz, jaki krajobraz przedstawia poeta w cyklu wierszy *Księga ubogich*.

17

1. W katalogu alfabetycznym na literę J odzyskaj książkę Mieczysława Jastruna — *Poezja i rzeczywistość*. Zanotuj sygnaturę.
2. Odszukaj książkę na półce.
3. Zanotuj miejsce, rok wydania, wydawnictwo.
4. Przeczytaj tekst na str. 251—253. Podaj tytuły poematów prozą Jana Kasprowicza.

18

1. W katalogu rzeczowym, w dziale 82, odzyskaj książkę Juliana Krzyżanowskiego — *Neoromantyzm polski*.
2. Odszukaj książkę na półce.
3. Zanotuj miejsce, rok wydania, wydawnictwo.
4. Na str. 108 przeczytaj tekst zaczynający się od słów: „Szlachetny kult poety...”. Zanotuj, w którym roku rozpoczął poeta twórczość dramatyczną. Wymień tytuły dramatów.

19

1. Z księgozbioru podręcznego weź *Encyklopedię Powszechną PWN Tom 2*.
2. Zanotuj miejsce, rok wydania.
3. Odszukaj hasło: „Kasprowicz Jan”. Przeczytaj treść.
4. Zanotuj tytuły dzieł, które poeta przełożył na język polski.

20

1. W katalogu rzeczowym, w dziale 82, odzyskaj książkę Romana Lotha — *Wspomnienia o Janie Kasprowiczu*.
2. Odszukaj książkę na półce.
3. Zanotuj miejsce, rok wydania, wydawnictwo.
4. W spisie treści odzyskaj rozdział pt. „Kasprowicz, poeta — bibliofil”. Zanotuj autora rozdziału.
5. Przeczytaj tekst na str. 161—162 i powiedz, co wiesz o bibliotece domowej Jana Kasprowicza.

21

1. W katalogu alfabetycznym pod literą W odzyskaj książkę Moniki Warneńskiej — *Śladami pisarzy*. Zanotuj sygnaturę.
2. Odszukaj książkę na półce.
3. Zanotuj miejsce i rok wydania.
4. Przeczytaj tekst na str. 361 i powiedz, jakie były losy domowej biblioteki Jana Kasprowicza.

22

1. W katalogu alfabetycznym pod literą K odzyskaj książkę Marii Kasprowiczewej — *W naszym górskim domu*. Zanotuj sygnaturę.
2. Przynieś książkę z półki.
3. Zanotuj miejsce, rok wydania, wydawnictwo.
4. Przeczytaj tekst na str. 10—11 i powiedz, gdzie mieszkał poeta w ostatnich latach życia.

23

1. W katalogu alfabetycznym pod literą L odzyskaj książkę Romana Lotha — *Wspomnienia o Janie Kasprowiczu*. Zanotuj sygnaturę.
2. Odszukaj książkę na półce.

3. Zanotuj miejsce, rok wydania, wydawnictwo.
4. Przeczytaj tekst na str. 244—245 i powiedz, kiedy i w jakich okolicznościach Jan Kasprówic zetknął się z Leninem.

24

1. W katalogu alfabetycznym pod literą L odszukaj książkę Stanisława Lorentza — *Przewodnik po muzeach i zbiorach w Polsce*. Zanotuj sygnaturę.
2. Odszukaj książkę na półce.
3. Zanotuj miejsce, rok wydania, wydawnictwo.
4. Przeczytaj tekst na stronach: 101, 272, 363. Wyszukaj nazwy miejscowości, w których znajdują się muzea poświęcone pamięci Jana Kasprówicza. Zanotuj ich adresy.

Sprawdzenie opracowanych tematów

Z chwilą zakończenia przez uczniów samodzielnej pracy, przebiegającej pod kierunkiem i przy pomocy prowadzącego lekcję bibliotekarza, przechodzimy do głośnych wypowiedzi według kolejności poleceń zawartych w konspekcie. Poszczególne wiadomości referowane przez młodzież złożą się na całokształt tematu.

Bibliotekarz koryguje wypowiedzi błędne i w miarę potrzeby uzupełnia opracowane tematy, tak aby ułożyły się one w logiczną całość.

Podsumowanie lekcji

W podsumowaniu lekcji należałoby nadmienić o tym, że zbiory biblioteczne umożliwiają szerokie i wyczerpujące opracowanie każdego tematu. Kluczem do korzystania z księgozbioru są katalogi, przede wszystkim katalog rzeczowy, a także kartoteki, warto więc w zakończeniu lekcji choć skrótowo wyjaśnić zasady posługiwania się nimi. Bibliotekarz powinien także omówić aparat naukowy książki na przykładzie wykorzystywanych w czasie lekcji egzemplarzy.

Należy przeanalizować wszystkie nieprawidłowości, jakie zaszły w czasie ćwiczeń, szczególnie podczas wyszukiwania książek i robienia notatek (dokładne notowanie źródeł).

Końcowym akcentem lekcji może być wystawka książek, z których uczniowie korzystali w trakcie opracowywania poleceń, oraz materiałów zebranych przez bibliotekarza w celu przygotowania lekcji.

BIBLIOGRAFIA

1. Balbus S. *Kasprówic — poeta chłopski. Lektury obowiązkowe*, „Życie Literackie” 1968 nr 49 s. 5.
2. Dębicki Z. *Kasprówic, poeta — bibliofil*. Warszawa 1926; też w: *Wspomnienia o Janie Kasprówicu*. Zebrał i oprac. R. Loth. Warszawa 1987 s. 159—164.
3. Eustachiewicz L. *Wokół dramatów Kasprówicza*. „Dialog” 1961 nr 6 s. 114—120.
4. Górski K. *Tatry i Podhale w twórczości Jana Kasprówicza*. Zakopane 1926.
5. Górski K. *Z historii i teorii literatury*. Ser 3. Warszawa 1971 (s. 156—177: Dookoła twórczości Jana Kasprówicza).
6. Grzędzielska M. *Z warsztatu poetyckiego Kasprówicza*. „Życie Literackie” 1956 nr 31 s. 9.
7. Helsztyński S. *Jan Kasprówic, poeta wsi wielkopolskiej*. Warszawa 1955.
8. Hutnikiewicz A. *Hymny Jana Kasprówicza*. Warszawa 1973.
9. Hutnikiewicz A. *Spojrzenie na Kasprówicza*. „Życie Literackie” 1956 nr 31 s. 8.
10. *Jan Kasprówic. 1926—1966*. Inowrocław 1966.

11. Jakubowski J. Z. *Jan Kasprwicz*. „Przegląd Humanistyczny” 1970 nr 5 s. 1—25.
 12. Jastrun M. *Poezja i rzeczywistość*. Warszawa 1905 (s. 238—250: Kasprwicz po latach; s. 251—253). O walącym się domu).
 13. Jodelka T. *Jan Kasprwicz. Zarys biografii*. Warszawa 1964.
 14. Kasprwicz-Jarocka A. *Córki mówią ...* Warszawa 1966.
 15. Kasprwicz-Jarocka A. *Poeta i miłość*. Warszawa 1961.
 16. Kasprwiczowa M. *Dziennik*. Warszawa 1932—1934 Cz. 1. *Moje życie z nim 1910—1914*. Cz. 2. *Wojna 1914—1922*. Cz. 3. *Bunt 1922—1924*. Cz. 4. *Pojednanie 1924—1926*. Cz. 5. *Harenda: toż*: wyd. 2 — Warszawa 1958; wyd. 3 — Warszawa 1968.
 17. Kasprwiczowa M. *W naszym górskim domu*. Warszawa 1969.
 18. Kołaczkowski S. *Twórczość Jana Kasprwicza*. Kraków 1924; toż w: Kołaczkowski S. *Pisma wybrane*. T. 2. Wwa 1968.
 19. Korbut G. *Literatura polska od początków do wojny światowej*. T. 4. *Od roku 1862 do r. 1914*. Wyd. 2. Warszawa 1931 s. 249—253.
 20. Krzyzanowski J. *Neuromantyzm polski, 1890—1918*. Wrocław 1971: (s. 91—119: Jan Kasprwicz — poeta myśli); tamże bibliogr. s. 382.
 21. Lange A. *Pochodnie w mroku. Żeromski, Reymont, Kasprwicz*. Warszawa 1927.
 22. Lichański S. *Cienie i profile*. Warszawa 1967 (s. 121—144: Ten, który powstał z tej ziemi).
 23. Loth R. *Jan Kasprwicz*. Wstęp, wybór mat. i przyp... Warszawa 1964.
 24. Loth R. *Młodość Jana Kasprwicza*. Szkic biograficzny. Poznań 1962
 25. Loth R. *Nad Hymnami Kasprwicza*. „Tygodnik Kulturalny” 1970 nr 45 s. 4.
 26. Loth R. *Wspomnienia o Janie Kasprwiczu*. Zebrał i oprac. ... Warszawa 1967; bibliogr. wspomnień s. 422—439.
 27. Miłska A. *Pisarze polscy. Wybór sylwetek. 1890—1970*. Warszawa 1972.
 28. Mikulski T. *Spotkania wrocławskie*. Wyd. 2. Kraków 1954 s. 336—348: Uniwersyte: Kasprwicz.
 29. Odrowąż-Pieniążek J. *Kasprwicz po latach*. „Nowiny Literackie” 1957 nr 2 s. 7.
 30. Okońska A. *Dramaty Kasprwicza*. „Przegląd Humanistyczny” 1971 nr 5 s. 103—117.
 31. Ortwin O. *Żywe fikcje. Studia o prozie, poezji i krytyce*. Warszawa 1970 s. 128—136, 146—179.
 32. Pohoška A. *Syn Kujaw*. Lwów b r.
 33. Pollak S. *Kasprwicz jako filozof i moralista*. „Nowe Książki” 1957 nr 2 s. 18.
 34. Prejs M. *Poezja i rytuał. Rzecz o Hymnach Jana Kasprwicza*. „Przegląd Humanistyczny” 1975 nr 9 s. 75—90.
 35. Przeworska H. *Parnas polski we wspomnieniu i anegdocie. Od Niemcewicza do Wyspiańskiego*. Oprac. ... Warszawa 1964 s. 203—217.
 36. Reykowska A. *Młodzieńcza twórczość Kasprwicza. Chrystus, motywy biblijne*. „Przegląd Humanistyczny” 1961 nr 4 s. 67—82.
 37. Rogalski A. *Kasprwicz — poetą chrześcijańskim?* „Kierunki” 1957 nr 8—9.
 38. Rylska J. *Wspomnienie o Janie Kasprwiczu*. „Życie Literackie” 1969 nr 22 s. 7.
 39. Sawrymowicz E. *Rozwój stylu hymnicznego u Kasprwicza*. „Prace Polonistyczne” Ser. 4. 1940—1946, Łódź 1947 s. 59—72.
 40. Sobierajski Z. *Elementy gwarowe w utworach Kasprwicza*. Poznań 1950.
 41. Szczypka J. *Powtórka z polskiego*. Warszawa 1969 (s. 41—61: Runęła góra, runął dąb ...).
 42. Tuczyński J. *Motywy Indyjskie w liryce Kasprwicza*. „Pamiętnik Literacki” 1971 z. 3 s. 85—115.
 43. Wachowicz B. *Jan i Marusia*. „Fakty” 1973 nr 43 s. 9.
 44. Warneńska M. *Śladami pisarzy*. Warszawa 1972 s. 349—370: Harenda.
 45. Waszak S. *Wielki pieśniarz znad Gopla. Życie i dzieło Jana Kasprwicza*. Inowrocław 1930.
 46. Wyka M. *w stulecie urodzin Jana Kasprwicza*. „Życie Literackie” 1961 nr 2 s. 5.
-

Formy pracy z czytelnikiem klas młodszych

Formy pracy z czytelnikiem, metody popularyzacji książek to złożony i poważny dział pracy bibliotekarza. Im bardziej są pomysłowe, tym liczniejszych przyciągają czytelników, tym więcej wypożyczają oni książek. W bibliotece szkoły podstawowej, w której pracuję, staram się stosować i formy o charakterze rozrywkowym, których celem jest pozyskanie, przyciągnięcie czytelnika do biblioteki, i formy pogłębiające wiedzę o książce, o jej historii, o ludziach, którzy ją tworzą. Sporo uwagi poświęcam rozmowom z czytelnikiem indywidualnym, a także z całą klasą na temat przeczytanych książek, planowego i zgodnego z upodobaniami uczniów doboru lektury, i wreszcie udzielaniu rad i wskazówek przy poszukiwaniach odpowiednich materiałów. Obok dość powszechnie stosowanych w szkołach takich form, jak apele poświęcone książkom i czytelnictwu, spotkania z książką (czytanie baśni w bibliotece), organizowanie kącików czytelniczych w klasach, znaczną rolę w naszej szkole pełnią konkursy. Dużym zainteresowaniem cieszyły się np. organizowane przez bibliotekę:

- konkurs pn. „Wiedza o Mikołaju Koperniku”, patronie naszej szkoły, poprzedzony wieczornicą i wystawą książek,
- konkurs pn. „Wiedza o książce”,
- konkurs rysunkowy: „Rysujemy postacie z ulubionych książek”,
- konkurs na najładniej przeczytany fragment z wybranej książki (z *Baśni* Andersena).

W czasie trwania Dni Oświaty, Książki i Prasy organizujemy wystawki okolicznościowe książek oraz związanych z książką prac dzieci. Prac tych jest zwykle dużo, i to różnorodnych, np. barwne zakładki do książek, makietki i scenki rodzajowe, ozdobne spisy ulubionych książek, albumy „Mój ulubiony autor”, hasła o książce itd.

W celu propagowania książek przygotowujemy w bibliotece plakaty i gazetki, m.in. pod następującymi hasłami: „Najciekawsze książki”, „Książka nasz przyjaciel”, „Jak dawniej podróżowano”, „Gdzie mieszka bajka”.

Spośród zajęć dydaktycznych z uczniami klas młodszych na jednym z głównych miejsc stawiamy lekcje biblioteczne, lekcje związane z lekturą oraz lekcje na temat: „Najciekawsze fragmenty książek budzące zainteresowanie czytelników”. Wymagają one starannego przygotowania, ale też dają duże efekty wychowawcze. Na lekcjach — niezależnie od tego, że zapoznają dzieci z książką, z historią jej powstania — omawiam także, kto i jak pracuje przy książce, zapoznają uczniów praktycznie z urządzeniem biblioteki, z rozmieszczeniem zbiorów, z higieną czytania, sposobem obchodzenia się z książką, z regulaminem biblioteki, z rolą katalogów.

Lekcje realizuję przy współpracy z wychowawcami klas oraz członkami Koła Przyjaciół Książki, którego jestem opiekunem.

A oto konspekt lekcji bibliotecznej dla klasy II:

Cele: poznawczy — zapoznanie dzieci z biblioteką i jej wyposażeniem, wzbogacenie słownictwa; wychowawczy — wdrażanie do właściwego korzystania z biblioteki i książki.

Tok lekcji:

1. Rozpoczęcie lekcji powitaniem przez bibliotekarza.
2. Odczytanie i wyjaśnienie napisu „Cisza”.
3. Pogadanka wstępna.
4. Zapoznanie dzieci z urządzeniem biblioteki.
5. Obejrzenie kącika książek dla dzieci klas I—IV.
6. Odczytanie fragmentu jednej książeczki.
7. Wysłuchanie z magnetofonu próśb książki.
8. Dlaczego szanujemy książki.
9. Zadanie i wyjaśnienie pracy domowej.

Przebieg lekcji

1. Nauczyciel wychowawca wprowadza dzieci do biblioteki. Bibliotekarz wita je, odczytuje napis umieszczony na flanelowej tablicy „Witamy uczniów klasy I w bibliotece”. Następuje wspólne zapoznanie się. Dzieci mówią, której klasy są uczniami, podają swe imiona i nazwiska. Jedno z dzieci wymienia imię i nazwisko swojej wychowawczynie. Bibliotekarz przedstawia się także, następnie wspólnie z dziećmi wita gości obecnych na lekcji.

2. Bibliotekarz poleca dzieciom rozejrzeć się po bibliotece. Dzieci spostrzegają napis „Cisza”. Jedno z nich czyta, inne próbują uzasadnić znaczenie ciszy w bibliotece (pomaga w tym bibliotekarz, kierując uwagę dzieci na warunki sprzyjające pracy z książką).

3. Wstępną pogadankę z dziećmi na temat biblioteki rozpoczynam od zagadki o książce:

*Najpierw człowiek mnie wymyślił,
potem drukarz wydrukował.
Później do księgarni po mnie przyszli,
by do szkoły mnie kupować.*

Czy zagadka mówi o jednej książce? Dzieci odpowiadają, wymieniając znane tytuły. Biblioteka szkolna jest miejscem, gdzie znajduje się dużo książek. Są one odpowiednio dobrane i uporządkowane. Gdzie jeszcze można zobaczyć dużo książek? (księgarnia, kiosk „Ruchu”, Biblioteka Miejska i in.). Czy w bibliotece można książkę kupić?

4. Z biblioteką zapoznają dzieci wskazując i nazywając jej urządzenia oraz objaśniając ich przeznaczenie. Zapamiętanie poszczególnych pojęć ułatwiają dzieciom napisy umieszczone na tablicy:

biblioteka	katalogi
szkolna	karta książki
książki	karta czytelnika
czasopisma	czytelnia
regaly	wypożyczalnia
półki	regulamin

5. Po zapoznaniu się z urządzeniem biblioteki, śpiewamy piosenkę o książce (ćwiczenia śródlekcyjne), a następnie polecam dzieciom podejść do kącika książek dla klas I—IV. Demonstruję ciekawsze książeczki, mówię krótko o pracy ludzi przy ich powstaniu. Podkreślam wkład pracy autora, pokazuję portrety twórców, którzy pisali lub piszą dla dzieci (Maria Konopnicka, Janina Porazińska, Lucyna Krzemieniecka, Jan Brzechwa, Czesław Janczarski, Julian Tuwim, Ewa Szemberg-Zarembina, Maria Kownacka i inni). Stwierdzamy, że książek jest dużo, wszystkie są ciekawe. Jedne mówią o życiu ludzi, o ich pracy. Inne opowiadają o dzie-

ciach — jak się uczą, bawią. Z książek poznajemy małych bohaterów, którzy są odważni, usłużni, pomagają innym, zdobywają się na wielkie czyny.

6. Dla wzbudzenia zainteresowania odczytuję fragment książeczki Janczarskiego *Jak Wojtek został strażakiem*. Dzieci pragną czytać dalej. Wyjaśniam, że nie pozwala nam na to czas, lecz kto chce dowiedzieć się więcej o życiu Wojtka, o jego bohaterskim czynie, może wypożyczyć książkę do domu.

7—8. Gdyby książka umiała mówić, o co by nas prosiła? Dzieci próbują dać odpowiedź, a pomagają im w tym nagrane na magnetofon prośby książki. Po ich wysłuchaniu dzieci formułują ogólny wniosek, że książkę należy szanować. Nad jej powstaniem pracowało wielu ludzi. Każda chce być czysta i cała, chce jak najdłużej służyć czytelnikom. Dzieci wymieniają kolejne zapamiętane prośby książki.

9. Rozdaję dzieciom koperty (polecam zajrzeć do nich) i wyjaśniam pracę domową: „Na kartkach są napisane drukiem wyrazy: biblioteka szkolna, regały, półki, książki. Wklejcie te wyrazy do zeszytu, a obok je przepiszcie”.

Przeprowadzona lekcja spotkała się z pozytywną oceną obserwujących ją nauczycieli i bibliotekarzy. Podkreślono duże znaczenie wychowawcze wcześniejszego, niż przewiduje to program, wprowadzania dzieci do biblioteki w sposób przygotowany i zorganizowany. Jest to ważne już teraz, a jak można sądzić, stanie się koniecznością w przyszłej szkole 10-letniej.

ZOFIA KRASUSKA

Warszawa

Konkurs na najciekawsze pozycje w księgozbiorach uczniowskich

Konkurs ten zorganizowany został w naszej Szkole z okazji Roku Bibliotek i Czytelnictwa, a jego celem miało być pogłębienie wiedzy o roli i znaczeniu książki oraz budzenie zainteresowań bibliofilskich wśród uczniów.

Konkurs ogłoszony został na początku lutego br., a jego zakończenie w formie wystawy przewidziano w dniu Święta Szkoły, tj. 15 V tego roku. Informację o konkursie podał dyrektor Szkoły przez radiowęzeł. Poloniści zobowiązali się zachęcić do uczestnictwa młodzież na swoich lekcjach, a biblioteka propagowała konkurs przez łączników bibliotecznych i wychowawców.

Warunkiem uczestniczenia w konkursie było opisanie własnego księgozbioru (zasoby, sposób gromadzenia, pochodzenie posiadanych egzemplarzy, przyczyny zainteresowań kolekcjonerskich itp.), a następnie zaprezentowanie najciekawszych pozycji na wystawie w szkole.

Mimo bardzo szerokiej propagandy, na konkurs zgłosiło się zaledwie sześć osób. Ale okazało się jednocześnie, że będzie to impreza interesująca i bardzo pożyteczna. Przede wszystkim dla samych uczestników konkursu. Otóż posiadacze cennych wydań nie mieli pełnych informacji bibliograficznych i musieli ich poszukiwać, nieraz z niemałym trudem, w różnych informatorach, bibliotekach, a wreszcie w Dziale Informacji Biblioteki Narodowej. Przy tej pracy wzrosło grono zainteresowanych — koleżanka pomagała koleżance — i w ten sposób dość duża grupa uczniów jednej ze szkół Zespołu Szkół Ekonomicznych nr 1 w Warszawie miała okazję poznać sprawy wydawnictw i popularyzacji książki w Polsce w różnych

okresach historycznych. Wiele okazji do rozmów i wyjaśnień dawały ekslibrisy, dedykacje na książkach i pieczętki bibliotek, przez które one przeszły.

Przygotowanie i opracowanie graficzne ekspozycji było również okazją do koleżeńkiego współdziałania. Trzeba było wykonać napisy, zredagować notki informacyjne, odpowiednio zaprezentować zbiory.

Wystawę zorganizowaliśmy w czytelni szkolnej. Składała się ona z dwóch części: zbiorów uczestników konkursu i zbiorów biblioteki szkolnej. Tylko jedna z uczestniczek konkursu zaprezentowała księgozbiór złożony z książek współczesnych (uczennica klasy drugiej), ale gromadzony w sposób przemyślany i konsekwentny. Pozostali uczestnicy prezentowali pozycje dawne, wśród których znalazły się takie jak tomik poezji Mickiewicza wydany w Dreźnie w drukarni Józefa Ignacego Kraśzewskiego, dziewiętnastowieczne wydania Słowackiego, Kochanowskiego, Pola. książka wydana w roku insurekcji kościuszkowskiej, książka wydana w okresie okupacji w Warszawie, książki z dopiskiem, z jakiego funduszu były zakupione, z ciekawymi ekslibrisami, z pieczęciami, np. biblioteki w Skierniewicach (nadruk rosyjski z okresu zaborów), z biblioteki ludowej prowadzonej w okresie dwudziestolecia międzywojennego przez Związek Młodzieży Wiejskiej „Wici” itp.

Drugą, równoległą część zajęła ekspozycja zbiorów naszej biblioteki szkolnej. Uznaliśmy za celowe ukazanie naszych ciekawych wydawnictw dawnych: encyklopedia „Świat i Życie”, dzieła Mickiewicza, Słowackiego, Kochanowskiego i inne. Zaprezentowaliśmy piękne wydania współczesne, szczególnie z dziedziny sztuki. Zaakcentowaliśmy w oddzielnej grupie wydawnictwa praktyczne, niezbędne w codziennej nauce i pracy.

Bardzo istotną sprawą było zorganizowanie zwiedzania wystawy, aby umożliwić jej obejrzenie jak największej grupie uczniów i słuchaczy Studium. Poloniści i wychowawcy poświęcili na ten cel całe jednostki lekcyjne.

Wystawa oceniona została bardzo pozytywnie, zarówno przez zespół nauczycielski, jak przez uczniów. Zwiedzający (także spoza terenu Szkoły) wpisali do kroniki bibliotecznej wiele słów uznania i podziękowania. Zamknięcie wystawy nastąpiło po dwóch tygodniach.

W dniu zakończenia roku szkolnego dyrektor Szkoły wręczył uczestnikom konkursu nagrody w postaci talonów książkowych, zakupionych przez Komitet Rodzicielski, a przez radiowęzeł ogłoszone zostały wyniki konkursu. Nazwiska uczestników konkursu znajdują się w kronice biblioteki oraz w specjalnie tej sprawie poświęconej gazecie szkolnej.

JANINA KNYSZ, TADEUSZ KNYSZ

Rogów Opolski

Spółeczna rada biblioteki szkolnej

Na przykładzie Społecznej Rady Biblioteki pragniemy pokazać, w jaki sposób taki organ może pracować w środowisku młodzieży.

Powołana przez nas przy Szkole Podstawowej w Rogowie Opolskim Społeczna Rada Biblioteki Szkolnej, złożona z uczniów tejże szkoły, działała od września 1971 do czerwca 1975 r. Członkowie jej zostali wyłonieni z grup samorządu szkolnego na zasadzie dobrowolności. Wspólnie z młodzieżą opracowany program działania tej organizacji przytaczamy w całości:

1. Zadaniem członków Społecznej Rady Biblioteki Szkolnej jest:
 - a) popularyzacja najciekawszych książek — omawianie ich i ekspozycje na wieczorkach oraz w czasie spotkań z czytelnikami,
 - b) dokładne zaznajomienie się z podstawową lekturą swojej klasy i klas młodszych,
 - c) wpływanie na poprawę czytelnictwa (wspólnie z wychowawcami swoich klas),
 - d) dbałość o stronę estetyczną książki wypożyczonej i oddawanej przez czytelnika,
 - e) udział w pracy wypożyczeniowej biblioteki szkolnej.
2. Celem tak dobranych zajęć jest:
 - zwiększenie grona miłośników dobrej książki,
 - zaznajomienie młodzieży z trudną, ale ciekawą pracą bibliotekarza,
 - wykształcenie umiejętności spojrzenia na książki zniszczone lub zacytane z ekonomicznego punktu widzenia.
3. Spotkania Społecznej Rady Biblioteki Szkolnej poświęcone wyżej wymienionym zagadnieniom odbywają się przeciętnie raz na dwa tygodnie.

Działalność SRBS dzięki zaangażowaniu jej członków dała dobre wyniki wychowawcze nie tylko w odniesieniu do samej Rady, lecz i do ogółu młodzieży szkolnej. Wyraziło się to przede wszystkim w zmniejszeniu się liczby książek zniszczonych przez czytelników. Zwiększyło się czytelnictwo w filii biblioteki publicznej. Uczniowie bardziej aktywnie brali udział w konkursach czytelniczych i zdobywali wyróżnienia.

Wzrost czytelnictwa obrazuje tabela sporządzona na podstawie księgi protokołów Rady Pedagogicznej. Zgodnie z jej danymi średnia na ucznia w poszczególnych klasach wynosiła:

Klasa	1970/71	1971/72	1974/75
II	20	19	21
III	18	23	23
IV	22	22	25
V	21	25	29
VI	23	25	34
VII	25	27	33
VIII	19	31	39

Dla realizacji swych zadań rada biblioteczna podejmowała różne akcje, organizowała wieczorki i spotkania. Starła się, aby możliwie różnorodnymi formami pracy objąć większą liczbę młodzieży.

Dla przykładu podajemy tematykę pracy SRBS w roku szkolnym 1974/75.

TEMATYKA

UWAGI O REALIZACJI

Wrzesień

1. Pomoc w uruchomieniu biblioteki
2. Uruchomienie kąciaka prasy
3. Zorganizowanie apelu w 35 rocznicę napaści Niemiec na Polskę.

Październik

1. Quiz: Maria Konopnicka w literaturze dla dzieci.
2. Teatrzyk „Tyci” przedstawia bajkę o sierotce Marysi.
3. Zorganizowanie wystawy książki społeczno-politycznej.

W związku z chorobą bibliotekarza SRBS za zgodą dyrekcji prowadziła bibliotekę szkolną.

Listopad

1. Spotkanie SRBS z uczniami klas I, II, III — wieczór bajki czytanej,
2. Jak recytować wiersze — słuchanie i analiza nagrań recytacji: Władysława Broniewskiego, Ireny Kwiatkowskiej, Wojciecha Siemiona.

Grudzień

1. Konkurs wystawka: Najstarsza książka polska w naszej miejscowości.

Wyróżnieni zostali posiadacze książek wydanych na Górze św. Anny i w Raciborzu.

Styczeń

1. Uczymy kolegów z klas młodszych posługiwania się:
 - a) katalogami bibliotecznymi,
 - b) encyklopediami i rocznikami statystycznymi.

Luty

1. Akcja: Dla każdego wolny dostęp do regałów bibliotecznych.

Zadaniem SRBS jest pouczać kolegów i korygować ich postępowanie

Marzec

1. Jak czytać prasę codzienną? — wieczór czytania prasy; Co mnie interesuje w „Trybunie Ludu” i „Trybunie Opolskiej”?

Kwiecień

1. Akcja: Czasopismo przeczytane w domu przynieść do szkoły kolegom.

Maj

1. Podsumowanie akcji samorządu uczniowskiego: Książka do biblioteki Centrum Zdrowia Dziecka.
2. Naprawa i oprawa książek uszkodzonych.

Czerwiec

1. Zakończenie pracy biblioteki.

W latach 1971—1975 najbardziej rozpowszechnione na terenie szkoły były następujące akcje SRBS:

— Każdy uczeń posiadaczem własnej biblioteczki.

— Jedną z najbardziej lubianych książek ofiaruję do Centrum Zdrowia Dziecka w Warszawie.

— Czasopismo przeczytane w domu przynieść do szkoły kolegom.

— Dzisiaj Ty jesteś gospodarzem biblioteki — wolny dostęp do książki.

Najlepiej pracujący członkowie rady bibliotecznej, a także jej najlepsi współpracownicy otrzymali w nagrodę książki, ze szczególną troską dobrane i zakupione przez Komitet Rodzicielski.

Rada w naszej szkole działa nadal, ciesząc się zasłużonym uznaniem. Sądzymy, że znacznie silniej, niż to się na ogół robi, można młodzież związać ze sprawami rozwoju czytelnictwa właśnie przez jej czynny, twórczy i odpowiedzialny udział w realizowaniu zadań, na które zresztą często bibliotekarzowi już nie starcza czasu. Ważna jest przy tym, może najbardziej, strona wychowawcza. Udział w pracach takiej rady (aktywu, koła — *przyt. red.*) stwarza sytuacje sprzyjające kształtowaniu się postaw społecznych młodzieży, budzeniu jej inicjatywy i poczucia współodpowiedzialności.

Ważniejsze cykle powieściowe

Zestawienie obejmuje cykle powieściowe z literatury pięknej — polskiej i obcej tłumaczonej na język polski, wydanej w okresie od roku 1973 do I półrocza roku 1976 włącznie. Stanowi ono kontynuację poprzedniego zestawienia, które uwzględniło powojenną produkcję wydawniczą do roku 1972, a ukazało się w „Poradniku Bibliotekarza” 1974 nr 1/2.

Literatura polska

- Auderska Halina
Ptasi gościniec
Babie lato
- Baranowicz Jan
Strzały na grobli
Ucieczka przed cieniem
- Bojarska Teresa
Czerwone gryfy
Bogusław i Anna
Czas samotności
- Broniewska Janina
Dziesięć czerwonych serc
Maje i listopady
Tamten brzeg mych lat
- Dackiewicz Jadwiga
SYNOWIE NAPOLEONA
1. Książę Reichstadtu
2. Aleksander Walewski (zapow.)
- Fleszarowa-Muskat Stanisława
TAK TRZYMAĆ!
1. Wiatr od łądu
2. Brzeg
- Gołubiew Antoni
BOLESŁAW CHROBRY
1. Puszcza
2. Szło nowe
3. Złe dni T. 1—2
4. Rozdroża T. 1—2
5. Wnuk
- Kuncewiczowa Maria
Fantomy
Natura
- Łuczak Alojzy Andrzej
Głodny
Jeszcze będziesz mi orłem
- Łysakowski Jan
Żołnierze
Partyzanci
Kowale
- Meissner Janusz
Jak dziś pamiętam
Wiatr w podeszwach
Pióro ze skrzydeł
- Pagaczewski Stanisław
Anna z mórz południowych
Księżniczka Soliny
- Popławska Halina
Szpada na wachlarzu
Jak na starym gobelinie
(cz. 3 zapow.)
- Putrament Jerzy
PÓŁ WIEKU
1. Młodość
2. Wojna
3. Zagranica
4. Literaci
5. Rapanui
- Rudnicka Halina
Król Agis
Syn Heraklesa
Heros w okowach
- Sad Zula
Od zmroku do świtu
W pełni dnia
- Sadzewicz Marek
Skrzydła i buńczuki
Powrót Katarzyny
Bez ojczyzny
- Sławiński Kazimierz
Powietrzne awantury
Awantur powietrznych ciąg dalszy
- Sowa Pawłowski Czesław
Cesarz miłowany
Cesarz nienawidzony
- Sroga Alojzy
Chłopcy spod Lenino
Chłopcy w Berlinie
- Szelburg-Zarębina Ewa
RZEKA KLAMSTWA
1. Wędrownka Joanny
2. Ludzie z wosku
3. Miasteczko aniołów
4. Iskry na wiatr
5. Gaudeamus

Wańkowicz Melchior

W ŚLADY KOLUMBA

1. Atlantyck — Pacyfik
2. Królik i oceany
3. W pępku Ameryki

Wydrzyński Andrzej

CIUDAD TRUJILLE

1. Biała Róża
2. Cezar Wysp Karaibskich

Literatura obca tłumaczona

Bidwell George (ang.)

Michał i Pat
(cz. 2 zapow.)

Druon Maurice (franc.)

KRÓLOWIE PRZEKŁĘCI

1. Król z żelaza
2. Zamordowana królowa
3. Trucizna królewska
4. Prawo mężczyzn
5. Wilczyca z Francji
6. Lew i lilie

Fischer Wolfgang Georg

(austriac.)

Mieszkania
Pokoje umeblowane

Hartung Hugo (niem.)

W czepku urodzeni
My, Meisegeierowie

Levi Ahto (ros.)

Notatnik Szarego Wilka
Uśmiech fortuny

Simonow Konstanty (radz.)

Decyzje
Dwadzieścia dni bez wojny

Simonow Konstanty

Zywi i martwi
Nikt nie rodzi się żołnierzem
Ostatnie lato

TERESA WÓJCIK

Nowogard

Cykle utworów literackich dla dzieci i młodzieży

Dość dużo jest w bibliotekach książek dla dzieci i młodzieży, stanowiących jedną całość treściową, lecz wydawanych pod różnymi tytułami. Toteż, mimo że katalog podaje przy każdej pozycji odpowiednią adnotację, sporo kłopotu przysparza czytelnikom ustalenie, w jakiej kolejności należy je czytać. Znakomitą w tym pomoc oddaje prowadzona przez bibliotekę oddzielnie (obok katalogu) kartoteka wydawnictw kilkutomowych. Jest z niej łatwo korzystać młodzieży, łatwo też bibliotekarzowi uzupełniać ją na bieżąco nowymi tytułami, gdyż cel, któremu ona służy, nie wymaga obszernego opisu katalogowego.

Zestawienie cykli, które podaję poniżej do wykorzystania, opracowane zostało na podstawie następujących źródeł:

1. *Książki dla bibliotek*. T. 2 Warszawa 1959
2. „Przewodnik Bibliograficzny”
3. Karty adnotowane Biblioteki Narodowej
4. „Kartkowy Katalog Nowości”
5. „Zapowiedzi Wydawnicze”

Kartoteka nasza prezentowana była na ogólnopolskiej wystawie pomocy metodycznych w Wojewódzkiej i Miejskiej Bibliotece Publicznej w Szczecinie w dniach 6—8 VI 1972 r. i zarejestrowana została w katalogu przez nią wydanym (R. Białecka, S. Maruszczak, W. Michnal: *Ilustrowany katalog pomocy metodycznych i materiałów informacyjnych dla bibliotek*. Szczecin 1972, s. 25).

Aprilow Boris

1. Przygody małego Liska
2. Przygody Liska na morzu

Bahdaj Adam

TRZECIA GRANICA

1. Zbójnicka droga
2. W matni
3. Nieznajoma z baru „Bolero”
4. Ostatnia tura

Bartnikowski Bogdan

1. Daleka droga
2. Powrót nad Wisłę

Baum Lyman Frank

1. Czarnoksiężnik ze Szmaragdowego Grodu
2. W krainie czarnoksiężnika Oza

Bielicki Marian

1. Gdzie jesteś Małgorzato?
2. Małgorzata szuka siebie
3. Małgorzaty droga powrotu

Błażejowski Antoni

1. Koledzy z Chlebnej
2. Gimnazjum w murach

Boguszevska Helena

1. Siostra z Wisły
2. Maria Elzela

Bond Michael

1. Miś zwany Paddington
2. Jeszcze o Paddingtonie
3. Paddington daje sobie radę

Brzechwa Jan

1. Akademia pana Kleksa
2. Podróże pana Kleksa
3. Tryumf pana Kleksa

Buczkówna Mieczysława

1. Najwyższa góra
2. Drugi Wojtuś
3. Piotruś pierwszak
4. Piotruś zuch

Bunsch Karol

1. Dzikowy skarb
2. Ojciec i syn
3. Rok tysięczny

Bunsch Karol

IMIENNIK

1. Śladem pradziada
2. Miecz i pastorał

Bunsch Karol

1. Wawelskie wzgórce
2. Wywołańcy
3. Przełom

Bunsch Karol

1. Zdobyć Kolobrzegu
2. Psie Pole

Carpelan Bo

1. Wakacje nad fiordem
2. Przygody w wielkim mieście

Chmielewska Joanna

1. Zwyczajne życie
2. Większy kawałek świata

Cooper James Fenimore

PIĘCIOKSIĄK PRZYGÓD SOKOLEGO

OKA

1. Pogromca zwierząt
2. Ostatni Mohikanin
3. Tropiciel śladów
4. Pionierowie
5. Preria

Curwood James Oliwer

1. Łowcy wilków
2. Łowcy złota
3. Łowcy przygód
(Marlicz Jerzy)

Dawid Kurt

1. Czarny Wilk
2. Tenggeri, Syn Czarnego Wilka

Dębnicki Kazimierz

UWAGA, PIEGOWATY

1. Krzyk na pustym podwórzu
2. Dodatek nadzwyczajny
3. Bitwa o składnicę
4. Pożegnanie z domem
5. Ratunek przychodził wieczorem
6. Leśna zima
7. W opałach
8. Akcja Hasag
9. Powstańcze ognie
10. Tajemnicze przejście
11. Kwadrat A-11
12. Marsz przez zimne piekło
13. Walka trwa
14. Ostatnia bitwa

Dumas Aleksander

1. Trzej muszkietierowie
2. W dwadzieścia lat później
3. Wicehrabia de Bragelonne

Dybowski Janusz Teodor

1. Hołd pruski
2. Błazen starego króla
3. Wieża Czarnej Księżniczki
4. Wojenny pan

Farjeon Eleanor

MARCIN SPOD DZIKIEJ JABŁONI

1. W sadzie
2. Na łące

Fenikowski Franciszek

1. Kaper z „Morskiego Psa”
2. Baszta Trzech Koron
3. Smok króla Augusta

Fiedler Arkady

1. Wyspa Robinsona
2. Orinoko

Gąsiorowski Wacław

1. Huragan
2. Rok 1809
3. Szwoleżerowie gwardii

Giżycki Kamil

1. Nil, rzeka wielkiej przygody
2. W pogoni za mwe
3. W puszczech i sawannach Kamerunu

Hen Józef

PRZECIWIW DIABŁOM I INFAMISOM

1. W walce z infamisem
2. Z diabłem sprawa
3. Uczeń mistrza Rumianka
4. Miłość do Heleny
5. Człowiek w kajdanach
6. Skarb Mohilanki
7. Miłość Piotra

Herčíkova Iva

1. Intrygantki
2. Kara

Hildick Edmund Wallace

1. Tropiciele
2. Wzywam Czterech Tropicieli

Holmerg Ake

1. Latający detektyw
2. Detektyw na pustyni

Jansson Tove

1. W Dolinie Muminków
2. Lato Muminków
3. Zima Muminków
4. Opowiadania z Doliny Muminków

Józefacka Maria

1. Karkołomna gra
2. Kto sieje wiatr

Jurgielewiczowa Irena

1. Ten obcy
2. Inna?

Kabac Eugeniusz

1. Filip i Dżulietta
2. Uprowadzenie Dżulietty

Kaden-Bandrowski Juliusz

1. Miasto mojej matki
2. W cieniu zapomnianej olszyny

Kamieńska Anna

1. Wielkie małe rzeczy
2. Świat się ciągle zaczyna

Kamiński Ireneusz Gwidon

1. Czerwony sokół
2. Mściciel przyływa z Rugii

Kann Maria

1. Wantule
2. Dujawica
3. Owce ścieżki

Katajew Walentin

FALE MORZA CZARNEGO

1. Samotny biały żagiel
2. Chutor w stepie
3. Zimowy wiatr
4. Katakumby

Kern Ludwik Jerzy

1. Ferdynand Wspaniały
2. Zbudź się Ferdynandzie

Kipling Rudyard

1. Księga dżungli
2. Druga księga dżungli

Knutsson Gosta

1. Nalle — wesoly niedźwiadek
2. Niedźwiadek Nalle działa
3. Nalle podróżuje

Kopczyński Edward

1. Kłusownik chodzi nocą
2. Ślady na śniegu
3. Egzamin łowiecki

Korczak Janusz

1. Król Maciuś Pierwszy
2. Król Maciuś na wyspie bezładnej

Korczak Jerzy

ZWIADOWCY

1. Ważka... Ważka... tu Motyl
2. W skórce wisiela
3. Chłopcy malowani
4. Bombonierki o północy
5. Niedźwiedź na okręcie
6. Prezent dla Smutnej Dyni

Korda Piotr

1. Wadera
2. Rudogrzywa, córka Wadery

Kownacka Maria,

Kucharski Jan

1. Wiatrak profesora Biedronki
2. Skarb pod wiatrakiem

Krall Hanna

1. Ambitny jestem ...
2. Dzień w Pogodnej

Krapiwin Władysław

1. Skąd wieje wiatr
2. Ludzie z fregaty „Afryka”

Kraśko Ryszard

1. Kumat
2. Skirmunt, syn Kumata

Krüger Maria

1. Karolcia
2. Witaj Karolciu

Kudliński Tadeusz

1. Rumieńce wolności
2. Z tarczą czy na tarczy

Lach Ewa

1. Kosmohikanie
2. Klub Kosmohikanów
3. Przygrywka

Liskowacki Ryszard

1. My z Marymontu
2. Z zielonych ulic na barykadę

Liskowacki Ryszard

1. Wodzu, wyspa jest twoja
2. Powrót na wyspę

Liskowacki Ryszard

1. Związek Sprawiedliwych
2. Przygody ośmiu Sprawiedliwych
3. Wódz Sprawiedliwych

Lofting Hugh

1. Doktor Dolittle i jego zwierzęta
2. Podróże doktora Dolittle
3. Cyrk doktora Dolittle
4. Poczta doktora Dolittle
5. Ogród zoologiczny doktora Dolittle

Łochocka Hanna

1. O wróbelku Elemelku
2. Wróbelek Elemelek i jego przyjaciele
3. Psoty i kłopoty wróbelka Elemelka

Makarczyk Janusz

1. Talizman Starca z Gór
2. Krzywe szable
3. Srebrna ława

Makowiecki Witold

1. Przygody Meliklesa Greka
2. Diosos

Malcharek Mirosław

1. Jeniec Koralowej Wyspy
2. Szeryf z Malinowego Wzgórza
3. Szyper wielorybowego szkunera

Meissner Janusz

1. Czarna bandera
2. Czerwone krzyże
3. Zielona brama

Meissner Janusz

1. Żądło Genowefy
2. L — jak Lucy

Milne Alan Aleksander

1. Kubuś Puchatek
2. Chatka Puchatka

Montgomery Lucy Maud

1. Ania z Zielonego Wzgórza
2. Ania z Avonlea
3. Ania na uniwersytecie
4. Wymarzony dom Ani
5. Dolina Tęczy
6. Rilla ze Złotego Brzegu

Mrówczyński Bolesław

BARTOCHOWIE

1. Bitwa o Pilarzinho
2. Osada nad Srebrnym Potokiem

Mrówczyński Bolesław

MIECZ KAGENOWY

1. Armia milcząca
2. Dni chwały

Mrówczyński Bolesław

1. Plama na Złotej Puszczy
2. Leśna drużyna

Nesbit Edith

1. Pięcioro dzieci i „coś”
2. Feniks i dywan
3. Historia amuletu

Nienacki Zbigniew

1. Wyspa Złoczyńców
2. Pan Samochodzik i templariusze
3. Księga strachów
4. Niesamowity dwór
5. Nowe przygody pana Samochodzika
6. Pan Samochodzik i zagadki Fromborka
7. Pan Samochodzik i Fantomas
8. Pan Samochodzik i tajemnica tajemnic
9. Pan Samochodzik i Winnetou

Norton Mary

1. Kłopoty rodu Pożyczalskich
2. Pożyczalscy idą w świat
3. Pożyczalscy na wyspie
4. Pożyczalscy w przestworzach

Nosow Nikołaj

1. Przygody Nieumiałka i jego przyjaciół
2. Nieumiałek w Słonecznym Mieście

Orłóń Marian

1. Ostatnia przygoda detektywa Noska
2. Detektyw Nosek i porywacze
3. Jak detektyw Nosek zadziwił Lipki Nowe

Ożogowska Hanna

1. Głowa na tranzystorach
2. Za minutę pierwsza miłość

Pagaczewski Stanisław

1. Anna z mórz południowych
2. Księżniczka Soliny

Paukszta Eugeniusz

1. Złote korony księcia Dardanów
2. W cieniu hetyckiego sfinksa
3. Amfory spod Halikarnasu (zapow.)

Pertek Jerzy

1. Wielkie dni małej floty
2. Druga mała flota
3. Pod obcymi banderami

Peterson Hans

1. Magnus i wiewiórka
2. Magnus, Mateusz i koń
3. Magnus w porcie

Peterson Hans

1. To ja, Piotruś
2. Piotruś na wsi

Piasecki Jan

PORTRET Z KONWALIA

1. Italska wiosna
2. Fromborskie niebo

PieTRAS Zdzisław

1. Sprawiedliwy z Wrocławia
2. Całym sercem

Porter Eleanor Hodgman

1. Pollyanna
2. Pollyanna dorasta

Ransome Artur

1. Jaskółki i Amazonki
2. Jaskółczyń
3. Wyspa Krabów

Rolleczek Natalia

1. Kochana rodzinka i ja
2. Rodzina Szkaradków i ja
3. Rodzinne kłopoty i ja

Rolleczek Natalia

1. Kuba znad Morza Emskiego
2. Wyspa San Flamingo
3. Choinka z Monte Bello

Rudnicka Halina

1. Król Agis
2. Syn Heraklesa
3. Heros w okowach

Rudnicka Halina

1. Polną ścieżką
2. Chłopcy ze Starówki

Rybakow Anatolij

1. Na wozie i pod wozem
2. Wakacje Krosza
3. Krosz szuka bohatera

Rychliński Jerzy Bohdan

1. Galeon kapitana Mory
2. Fama kapitana Mory
3. Madonna ze złota
4. Latający Szkot

Sieciechowiczowa Lucyna

1. Miasto na złotym szlaku
2. Hultajkie ścieżki

Sienkiewicz Henryk

TRYLOGIA

1. Ogniem i mieczem
2. Potop
3. Pan Wołodyjowski

Słomczyński Maciej

1. Czarne okręty
2. Ofiarujemy bogom krew jego
3. Oto zapada noc mroczna
4. Abyś nie błędził w obcej ciemności

Słomczyński Maciej

1. Ulewa
2. Marsz ołowianych żołnierzy

Sommerfelt Aimée

1. Droga do Agry
2. Biały bungalow

Souček Ludvik

1. Tajemnica ślepych ptaków
2. Znak jeźdźca
3. Jezioro Słoneczne

Sroga Alojzy

1. Chłopcy spod Lenino
2. Chłopcy w Berlinie

Stevenson Robert Louis

1. Porwany za młodu
2. Katriona

Szczepańska Nora

1. Dziki Anda
2. Ucho wodza

Szczygieł Jerzy

1. Tarnina
2. Ziemia bez słońca
3. Nigdy cię nie opuszczę

Szczypiorski Andrzej

LOT 627

1. Porwanie
2. Puszcza
3. W niewoli
4. Walka
5. Sawanna

Szklarski Alfred

1. Tomek w krainie kangurów
2. Przygody Tomka na Czarnym Łądzie
3. Tomek na wojennej ścieżce
4. Tomek na tropach yeti
5. Tajemnicza wyprawa Tomka
6. Tomek wśród łowców głów
7. Tomek u źródeł Amazonki
8. Tomek w Gran Chaco (zapow.)

Szklarska Krystyna,

Szklarski Alfred

ZŁOTO GÓR CZARNYCH.
TRYLOGIA INDIAŃSKA

1. Orle pióro
2. Przekleństwo złota (zapow.)
3. Ostatnia walka Dakotów (zapow.)

Szmaglewska Seweryna

1. Czarne Stopy
2. Nowy ślad Czarnych Stóp

Szołdrska Halszka

1. W wolińskiej strażnicy
2. Wędrowcy mimo woli

Świeżawski Ludwik

1. Muza łaskawa
2. Rapsod powstańcy
3. Dobry geniusz

Świeżawski Ludwik

1. Sadyba Robinsona
2. Zaginiona dziewczyna

Tomaszewska Marta

1. Wyprawa Tapatików
2. Tapatiki na Ziemi
3. Tapatiki kontra Mandiable

Travers Pamela

1. Mary Poppins
2. Mary Poppins wraca
3. Mary Poppins otwiera drzwi
4. Mary Poppins w parku

Twain Mark

1. Przygody Tomka Sawyera
2. Przygody Hucka

Verne Juliusz

1. Dzieci kapitana Granta
2. Dwadzieścia tysięcy mil podmorskiej żeglugi
3. Tajemnicza wyspa

Wadecka Saturnina

Leokadia

1. Miecz Gościwita
2. W rodzinnym gnieździe
3. Lestek

Wadecka Saturnina

Leokadia

1. Opowieść Pyrki
2. Odpowiadać nie mogę

Warneńska Monika

1. Karolinka z Diamentowych Gór
2. Karolinka na tropach Indian (zapow.)

Wasilewski Eugeniusz

1. Powrotne szlaki
2. Bezpowrotne szlaki

Wernic Wiesław

1. Tropcy wiodą przez prerię
2. Szeryf z Fort Benton

3. Słońce Arizony

4. Colorado
5. Płomień w Oklahomie
6. Łapacz z Sacramento
7. Człowiek z Montany
8. Gwiazda trapera
9. Wędrowny handlarz
10. Na południe od Rio Grande
11. Ucieczka z Wichita Falls

Woźnicka Ludwika

1. Czarka
2. Wakacje z Czarką
3. Irka, Czarka i niezdara
4. Z Czarką w cyrku

Zawada Wiktor

1. Kaktusy z Zielonej ulicy
2. Wielka wojna z czarną flagą
3. Leśna szkoła strzelca Kaktusa

Zawilski Apoloniusz

1. Bateria została
2. Kamienne zegary

Żuławski Juliusz

1. Na srebrnym globie
2. Zwycięzca
3. Stara ziemia

Życki Leonard

1. Kapitan Wojtek
2. Pogromca piratów

JERZY CZARNOCKI

Warszawa

Książki o sztuce

Niniejsze zestawienie adnotowanych pozycji bibliograficznych, które można by ująć pod wspólnym umownym tytułem „Historia sztuki dla laika”, jest, dokonany z myślą o szerokim kręgu czytelników, wyborem podstawowych opracowań o charakterze popularyzatorskim, dotyczących dziejów sztuki od czasów najdawniejszych po chwilę obecną. Opracowano go pod kątem możliwie optymalnego połączenia ze sobą wartości poznawczych (w przeważającej większości mowa tu o pracach pióra znanych, współczesnych historyków sztuki) z atrakcyjnością i zarazem przystępnością ujęcia poruszanej problematyki. Dla większej przejrzystości omówiono najpierw opracowania ogólne o charakterze przekrojowym, następnie zaś w układzie chronologicznym pozycje dotyczące poszczególnych epok historycznych. W zestawieniu nie uwzględniono osobnych prac poświęconych dziejom sztuki polskiej traktowanej jako integralna część historii sztuki europejskiej (z uwagi na liczebność oraz z reguły większą szczegółowość ujęcia pozycje te powinny stać się tematem oddzielnego omówienia). Uzewnętrznia się to w fakcie, iż w większości omawianych książek znalazł się rozdział traktujący porównawczo, w syntetycznym skrócie, o rozwoju sztuki w Polsce w odnośnym okresie historycznym.

Zestawienie niniejsze opracowane jest z myślą, w pierwszym rzędzie, o młodzieży szkolnej, działaczach kulturalno-oświatowych oraz wszystkich czytelnikach pragnących wstępnego wprowadzenia w świat sztuki.

Słownik terminologiczny sztuk pięknych. Oprac. zbiorowe pod red. Stefana Kozakiewicza. Wyd. 2. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe 1976, 522 s. 22 tabl. il. 120 zł

Opracowany przez zespół wybitnych naukowców słownik zawiera krótkie i przystępne objaśnienia wszystkich w zasadzie fachowych terminów z zakresu sztuk plastycznych (architektura, malarstwo, rzeźba, rzemiosło artystyczne, grafika, kostiumologia — łącznie ok. 4000 haseł). Czytelnik znajdzie tu również objaśnienia powszechnie stosowanych pojęć z dziedziny teorii i krytyki sztuki (m.in. krótkie charakterystyki poszczególnych stylów architektonicznych oraz prądów artystycznych w kolejnych epokach historycznych). Tekst uzupełniają liczne rysunki objaśniające oraz zdjęcia czołowych zabytków architektury, rzeźb, obrazów, sprzętów i przedmiotów artystycznych.

KRYSTYNA ZWOLIŃSKA, ZDZISŁAW MALICKI: Mały słownik terminów plastycznych. Warszawa: „Wiedza Powszechna” 1974, 433 s. rys. 75 zł.

Opracowanie o charakterze podręczno-encyklopedycznym. Autorzy podają tu w układzie alfabetycznym objaśnienia powszechnie stosowanych terminów ze wszystkich dziedzin sztuki, w pierwszym rzędzie architektury, rzeźby, malarstwa, grafiki i rzemiosła artystycznego. Włączają również krótkie parozdaniowe omówienia poszczególnych stylów i kierunków artystycznych, jak też podstawowe dane dotyczące czołowych artystów różnych epok (łącznie z datami życia i działalności oraz odsyłacami do odnośnych haseł). Tekst uzupełniają szkicowe rysunki objaśniające. W zakończeniu słownika zamieszczono indeksy osób oraz ilustrowanych haseł. Słownik należy traktować jako w pewnym stopniu pozycję zastępczą (praktyczniejszą w codziennym zastosowaniu) w stosunku do obszerniejszego, szczegółowej i bardziej wyczerpująco opracowanego *Słownika terminologicznego sztuk pięknych*.

JAN BIAŁOSTOCKI: Sztuka cenniejsza niż złoto. Opowieść o sztuce europejskiej naszej ery. Wyd. 3 rozszerz. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe 1969, 2t.: 426+401 s. il. — 210 zł.

Książka pióra współczesnego historyka sztuki, profesora Uniwersytetu Warszawskiego. Autor podejmuje tu zadanie ukazania przeznaczonego dla szerokiego kręgu czytelników ogólnego zarysu rozwoju sztuki w Europie, w okresie od początków średniowiecza do czasów nam współczesnych. Otrzymujemy też w wyniku nie systematyczny, naukowy wykład, lecz barwną, żywym i sugestywnym językiem pisaną opowieść o wybitnych, otwierających nowe drogi rozwoju twórcach oraz dziełach sztuki (z dziedziny zarówno architektury, malarstwa, jak i rzeźby), powstałych na przestrzeni wieków w poszczególnych krajach; opowieść o bezcennych wartościach, jakie wniosły one w ogólny dorobek kultury i cywilizacji ludzkiej. W ogólnym kontekście znalazły się też partie poświęcone sztuce polskiej, ukazując jej integralne powiązanie ze sztuką ogólnoeuropejską. Z tekstem pracy ściśle współgra bogaty materiał ilustracyjny (zdjęcia poszczególnych budowli i ich detali architektonicznych, reprodukcje obrazów, rzeźb, szkiców i rysunków). Z uwagi na wybitne wartości poznawcze i zarazem dużą przystępność ujęcia, książka stanowi pozycję o podstawowym znaczeniu, zwłaszcza dla czytelników po raz pierwszy stykających się bliżej ze sztuką i jej dziejami.

ANNA KLUBÓWNA: Krajobraz z tęczą. Sylwetki artystów od Fidiasza do Picassa. Wyd. 2 uzup. Warszawa: „Książka i Wiedza” 1976, 366 s. 4 tabl. kolor. il. — 100 zł.

Autorka książki w formie swobodnej, popularnej opowieści zapoznaje czytelnika z twórczością oraz życiem czołowych, światowej sławy rzeźbiarzy i malarzy na

przestrzeni wieków, których dzieła torując drogę nowym kierunkom w sztuce weszły na stałe do skarbcza kultury ogólnoludzkiej. Tekst uzupełniają nagromadzone w bogatym zestawie, po części barwne, zdjęcia omawianych obrazów i rzeźb. Bardzo przystępne, chwilami może aż nazbyt popularyzatorskie ujęcie (autorka usiłuje ukazać każdą z omawianych postaci na tle barwnie zarysowanego środowiska i czasów, w których żyje, uwypuklając ich wpływ na charakter twórczości) predysponuje książkę jako pozycję przydatną w pierwszym rzędzie dla młodzieży szkolnej niższych klas oraz czytelników zupełnie jeszcze nie wciągniętych w świat i problemy sztuki.

PETER MEYER: Historia sztuki europejskiej. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe 1973, 2t.: 286+316 s. 64+68 tabl. il. — 220 zł.

Praca pióra współczesnego szwajcarskiego historyka sztuki, profesora Uniwersytetu w Zurychu. Książka obejmuje swym zasięgiem (w dwóch tomach) całość dziejów sztuki krajów europejskich (w zakresie malarstwa, rzeźby i architektury) od wczesnej starożytności po wiek dwudziesty. Pomimo swego — z uwagi na ogrom omawianej problematyki — skrajnie syntetycznego ujęcia prezentuje ona duże wartości poznawcze.

Autor nie obciąża tu czytelnika nadmiarem dat, nazw oraz fachowych terminów. Najważniejsze z nich zamieszcza w osobnych, towarzyszących zasadniczemu tokowi wykładu, krótkich porównawczych zestawach wydarzeń historycznych oraz zabytków architektury i innych wybitnych dzieł sztuki w kolejnych epokach historycznych w poszczególnych krajach. Uzupełnia je nadto licznymi zdjęciami (w miniaturowym formacie) odnośnych budowli, rzeźb i obrazów, jak też rysunkami objaśniającymi. Zasadniczy (bardzo żywy i przystępny) tok wykładu służy w tej sytuacji do ukazania czytelnikowi węzłowych zjawisk i procesów artystycznych, kolejnych epok w ich rozwoju historycznym i wzajemnych powiązaniach ze sobą, do zarysowania, jak w ostatecznym wyniku składają się one na dorobek wspólnej dziś nam wszystkim przebogatej w swej różnorodności, a zarazem jednej kultury europejskiej. Książka zasługuje na zalecenie jej (obok omawianej powyżej pracy J. Białostockiego pt. *Sztuka cenniejsza niż złoto*) jako podstawowej lektury dla wszystkich czytelników.

KAZIMIERZ MICHAŁOWSKI: Nie tylko piramidy. Sztuka dawnego Egiptu. Wyd. 3 uzup. Warszawa: „Wiedza Powszechna” 1974, 334 s. 76 tabl. il. — 50 zł.

Książka powszechnie znanego, wybitnego archeologa i historyka sztuki, profesora Uniwersytetu Warszawskiego, wieloletniego kierownika prac wykopaliskowych prowadzonych przez polskich naukowców na terenie Afryki i Bliskiego Wschodu. Autor daje w niej ogólny przegląd sztuki egipskiej (zarówno architektury, jak i integralnie z nią związanej rzeźby) od samych zaczątków cywilizacji ludzkiej w dolinie Nilu, poprzez wieki istnienia monarchii faraonów (tzw. Stare, Średnie i Nowe Państwo) aż po czasy pojawienia się chrześcijaństwa w pierwszych wiekach naszej ery. Pomimo układu chronologicznego (akcentują go załączone dla większej wygody czytelnika zestawienia dat panowania kolejnych dynastii oraz wznoszonych w tym czasie świątyń i innych budowli) książka nie ma charakteru klasycznego podręcznika. Stanowi raczej próbę zaznajomienia nie wciągniętego w tę problematykę czytelnika z odsłaniającymi się w miarę postępu badań coraz to nowymi tajemnicami tej fascynującej sztuki, tak nierozzerwalnie związanej z życiem i organizacją państwa (budowa przez tysiące robotników monumentalnych świątyń i piramid), kierującej się przez całe stulecia raz ustalonymi, niezmiennymi regułami, czyli tzw. kanonami twórczości. Napisana bardzo barwnym i żywym językiem książka wymaga jednak

uważnego wczytywania się, aby móc uchwycić wszystkie informacje autora dzielącego się tutaj wynikami w większości własnych odkryć i przemyśleń. Tekst uzupełniają liczne ilustracje oraz rysunki objaśniające.

KAZIMIERZ MICHAŁOWSKI: Jak Grecy tworzyli sztukę. Warszawa: „Wiedza Powszechna” 1970, 232 s. 36 tabl. il. — 32 zł.

Autor książki (scharakteryzowany wyżej) koncentruje się na problematyce poglądów i odczuć estetycznych antycznych Greków, które uzewnętrzniają się w ich twórczości artystycznej. Ukazuje on w przekroju historycznym, jak stopniowo rodziły się i rozwijały przejęte później powszechnie w sztuce światowej — a więc i w polskiej — fundamentalne klasyczne kanony, czyli reguły konstrukcji budowli greckich oraz zasady kompozycji rzeźbiarskich, uwidaczniające się na zewnątrz w postaci tak charakterystycznego, dostrzegalnego gołym okiem efektu ogólnej symetrii, rytmu i harmonii oglądanego dzieła (przykładem sławne świątynie Akropolu). Żywo i bardzo ciekawie napisana, dysponująca dużymi wartościami poznawczymi, praca wymaga jednak od czytelnika wstępnej ogólnej orientacji w dziejach sztuki starożytnej oraz znajomości podstawowych terminów z zakresu architektury i rzeźby. Winna więc być dla lepszego odbioru poprzedzona lekturą podanych wyżej opracowań o charakterze podręcznikowym oraz *Słownika terminologicznego sztuk pięknych*.

JANINA KŁOSIŃSKA: Sztuka bizantyńska. Warszawa: „Wiedza Powszechna” 1975, 277 s. 36 tabl. — 60 zł.

Celem pracy jest zapoznanie czytelnika w możliwie przystępny sposób z całokształtem sztuki bizantyjskiej (architektura, rzeźba, mozaiki, freski, ikony) w jej historycznym rozwoju, zarówno na obszarze samego Bizancjum (do chwili zdobycia Konstantynopola przez Turków w r. 1453), jak i w sąsiednich, podległych jego władzy bądź wpływowi, krajach Azji i Europy (m.in. w Bułgarii i Serbii). Autorka ilustruje wykład cenniejszymi przykładami zachowanych do dzisiaj, przemawiających niezwykle majestatycznym pięknem dzieł z tego czasu (zwłaszcza sławne ikony oraz mozaiki wewnątrz kościelno-cerkiewnych). Interesująco napisana, o dużych wartościach poznawczych książka zasługuje tym bardziej na uwagę, że stanowi jedno z pierwszych tego rodzaju popularnych opracowań, wprowadzających w stosunkowo mało dotąd w Polsce znany i w znacznym stopniu dla nas hermetyczny świat sztuki dawnego Bizancjum, będącego przecież trzecim obok Grecji i Rzymu podstawowym źródłem współczesnej kultury i cywilizacji europejskiej.

ALFRED LIGOCKI: Sztuka renesansu. Warszawa: Wiedza Powszechna 1973, 286 s. 76 tabl. il. — 55 zł.

Autor książki zapoznaje czytelnika w ogólnym zarysie z rozwojem sztuki renesansowej w krajach Europy w okresie XV i XVI wieku ze szczególnym uwzględnieniem jej kolebki — Włoch. Poznajemy ją tutaj poprzez pryzmat twórczości czołowych genialnych malarzy i rzeźbiarzy omawianego okresu. Nie chodzi przy tym o zwykłą jedynie charakterystykę poszczególnych dzieł, ale o ukazanie i wytłumaczenie w pierwszym rzędzie przełomowego znaczenia, jakie dla dalszego rozwoju sztuki światowej miały nowatorskie ideowe i estetyczne koncepcje artystów oraz związane z tym rewolucyjne dokonania w zakresie samej techniki tworzenia, z których do dzisiaj korzystamy (wynalazek perspektywy malarskiej, wprowadzenie efektu światłocienia, wszechstronne zastosowanie koloru). Wybitnie interesująco, a przy tym przystępnie napisana, pozwalająca ogarnąć całokształt problematyki związanej ze sztuką renesansu i jej odbiorem w czasach dzisiejszych, praca zasługuje na szeroką popularyzację wśród czytelników.

WŁADYSŁAW TOMKIEWICZ: Piękno wielorakie. Sztuka baroku. Warszawa: „Wiedza Powszechna” 1971, 328 s. 72 tabl. il. — 45 zł.

Praca zapoznaje z następującym po dobie renesansu okresem dalszego rozkwitu sztuki europejskiej, ujętym częściowo w umowne pojęcie sztuki baroku (koniec XVI — połowa XVIII w.). Autor, znany historyk sztuki, w formie swobodnego, przystępnego, a przy tym maksymalnie zwięzłego wykładu omawia kolejno różne oblicza tej charakteryzującej się niezwykle wybujałością form sztuki w poszczególnych krajach zachodniej i środkowowschodniej Europy (Włochy, Hiszpania, Francja, Niderlandy, Niemcy, Austria), osobny rozdział na zakończenie poświęcając sztuce polskiej tego okresu. Tekst uzupełniają liczne ilustracje. Zważywszy, iż na co dzień niejednokrotnie spotykamy się z zachowanymi do dzisiaj dziełami architektów, rzeźbiarzy i malarzy epoki baroku (kościóły i byłe pałace, obrazy i rzeźby w galeriach muzealnych), ogólne zapoznanie się z tą sztuką za pośrednictwem doskonałej popularyzatorsko książki Tomkiewicza wydaje się tym bardziej pożądane.

JULIUSZ STARZYŃSKI: Ludzie i obrazy. Od Dawida do Picassa. Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy 1958, 354 s. il. — 50 zł.

Autorem książki jest zmarły przed dwoma laty wybitny historyk sztuki, naukowiec i popularyzator, były profesor Uniwersytetu Warszawskiego. W pracy swej, ujętej w formę zbioru na polu wykładów, na polu publicystycznych szkiców, zapoznaje on z sylwetkami oraz twórczością wybranych malarzy — reprezentantów kolejnych nurtów ideowo-artystycznych w sztuce europejskiej XIX i XX wieku (klasycyzm, romantyzm, impresjonizm, kubizm, sztuka abstrakcyjna). Za duży walor książki należy uznać fakt, iż charakterystyka poszczególnych artystów, ich dzieł oraz ich programów estetycznych jest tu połączona z próbą wytłumaczenia i zarazem relatywnej oceny głoszonych przez nich poglądów z punktu widzenia ich społecznej postępowości, związku z realnym życiem oraz szeroko pojętych wartości humanistycznych (przykładem szkice poświęcone twórczości V. van Gogha i P. Picassa). Tekst uzupełniają reprodukcje omawianych obrazów. Bardzo sugestywnie i zarazem przystępnie napisana książka pobudza do osobistych przemyśleń i ocen.

ANDRZEJ OSEKA.: Spojrzenie na sztukę. Warszawa: Wiedza Powszechna 1964, 231 s. 32 tabl. il. — 35 zł.

Książka ma charakter zbioru luźnych rozważań poświęconych w pierwszym rzędzie zagadnieniu oceny dzieła sztuki przez współczesnego widza. Autor podejmuje tu mianowicie próbę częściowego przynajmniej wyjaśnienia, na podstawie jakich to kryteriów estetycznych akceptujemy bądź odrzucamy oglądane dzieła (chodzi zwłaszcza o obrazy i rzeźby), pochodzące z różnych epok historycznych oraz prezentujące różne konwencje stylowe. Próbuje też podsunąć metody w miarę słusznego i obiektywnego dokonania takiego osądu, który powinien oprzeć się przede wszystkim o wnikliwą analizę dzieła oraz o zrozumienie jego ideowego i społecznego podłoża. Pracę zamykają uwagi na temat funkcji sztuki w dobie współczesnej, w epoce ogarniającej nas dookoła cywilizacji „przemysłowej”. Napisana bardzo żywo i zarazem przystępnie, pełna interesujących przemyśleń i uwag, książka winna zaciekać szeroki krąg czytelników.

Nasz encyklopedyczny wiek

„Nauka staje się coraz bardziej beziemienna pomimo wzrastającej ilości nazwisk (czy też może właśnie dlatego!); odnosimy czasem wrażenie, że rozwija się ona sama przez się, własnym rozpędem, bez istotnego udziału tych, którzy ją obsługują. Podział pracy umożliwia znakomicie rozwój nauki, jakby uniezależniając ją od człowieka, który schodzi na dalszy plan; oczywiście, stan ten wymaga coraz to doskonalszego aparatu organizacyjnego, który by wszystkie te monograficzne prace łączył i skupiał, gdyż ostatecznie mają one wartość jedynie jako szczegóły jakiejś całości, do której dążymy zbiorowym wysiłkiem.

Zbiorowy wysiłek, odpowiednio zorganizowany, jest dziś zasadą pracy, także i w zakresie naukowym (...). Dawniej mieliśmy do czynienia z encyklopedystami, o zdumiewającym czasem i zakresie wiadomości; dzisiaj encyklopedysta jest typem przytykowym, w obecnych warunkach pracy zbędnym, a natomiast coraz to bardziej koniecznym narzędziem pracy jest beziemienna, przez setki i tysiące autorów opracowana encyklopedia”.

Słowa te napisał prof. Jan Stanisław Bystroń, wybitny etnolog i socjolog wychowania, w książce *Człowiek i książka*, wydanej w 1935 r. nakładem „Roju”.

Analizując przemiany dokonujące się w stosunku nauki do życia, uczony bezbłędnie określił tendencję znamieną nie tylko dla własnych czasów, ale i dla naszych — późniejszych o kilka dziesięcioleci, w ciągu których dokonał się olbrzymi przewrót społeczno-obyczajowy i równie olbrzymy skok nauki. Jej stale powiększający się obszar może być dzisiaj uprawiany jedynie metodą wąskich, stale zawężających się specjalizacji, którym do sprawnego funkcjonowania nieodzowne są źródła wszechstronnej, wiarygodnej, lapidarnej, łatwo dostępnej informacji.

Wdrażanie do takiego trybu postępowania zaczyna się wcześniej. Już studentowi na pierwszym roku studiów mądry preceptor powie, iż jego głównym zadaniem na uczelni jest zdobywanie umiejętności doskonałego posługi-

wania się właściwymi „informatoremami”. orientacja w ich tematyce, ujęciu, poziomie, aktualności itp. Zaden bowiem ładunek wiedzy, przyswojonej w ciągu kilku czy kilkunastu lat, nie wytrzyma próby czasu, bez jej stałego uzupełniania, weryfikowania, konfrontowania z aktualnymi ustaleniami. Tak więc modelem twórczo pracującego człowieka (bez względu na dziedzinę twórczości) nie jest dziś wszechstronny erudyta, lecz specjalista — z kompletem często używanych encyklopedycznych wydawnictw w zasięgu ręki. Taki jest duch czasu, dla nas oczywisty. parę wieków temu wstecz — wręcz rewolucyjny.

Pisząc o rewolucyjności, mamy oczywiście na myśli *Wielką Encyklopedię Francuską* (pełny tytuł brzmiał: *Encyclopédie ou dictionnaire raisonné des sciences, des arts et des métiers* — co znaczy: *Encyklopedia albo słownik rozumowany nauk, sztuk i rzemiosł*), wydana w latach 1751—1780 pod redakcją Denisa Diderota i Jeana d'Alemberta, naukowych autorytetów owego czasu. Dzieło, w redakcyjnym zamierzeniu, pomyślane było jako zestawienie wiadomości, sumujących się w „ogólny obraz wysiłków umysłu ludzkiego we wszystkich ich rodzajach i we wszystkich stuleciach”. Skupiło ono wokół siebie najwybitniejsze umysły epoki, jak Wolter, Montesquieu, J. J. Rousseau, Hélietius i wielu, wielu innych. Doprowadzone do końca mimo gwałtownych sprzeciwów ugrupowań zachowawczych, stało się nie tylko największym w epoce oświecenia dokonaniem naukowym i kulturalnym, ale i znaczącym wydarzeniem na drodze układu późniejszych stosunków polityczno-społecznych. Po prostu: *Wielka Encyklopedia Francuska*, głosząca i dokumentująca niepodważalną przewagę rozumu nad przesądem, zabobonem, scholastyką, wprowadzająca w sposobie redagowania hasel zasadę niezależnego myślenia, podważająca drogą logicznej argumentacji nienaruszalne dotąd układy i au-

torytety, pobudziła umysły do krytycznych ocen i wniosków, zakładając fundament pod idee Wielkiej Rewolucji Francuskiej.

Wydanie W E F odbiło się szerokim echem w innych krajach Europy, gdzie przystąpiono do prac nad podobnymi encyklopediami, wydawanymi w ujęciu właściwym dla potrzeb danego społeczeństwa. To przełomowe wydanie nie zrodziło się jednak na jałowym gruncie: wydawnictwa encyklopedyczne mają swój wczesny początek, tak samo jak mają do dziś — dalszy ciąg. Oto ich *curriculum vitae*, oczywiście w encyklopedycznym skrócie.

Historia na wrywkę

● Pierwsze próby przedstawienia całości wiedzy w jednym dziele datują się z czasów starożytnych. Już w IV w. p.n.e. prace takie, podejmowane następnie przez innych uczonych, prowadził Arystoteles. Żadne z ówczesnych kompendiów nie ma w tytule słowa „encyklopedia”. Największą, zachowaną z czasów starożytnych, jest: *Historia naturalis* w 37 księgach, autorstwa Pliniusza Starszego (I w. p.n.e.).

● Średniowiecze przyniosło szereg dalszych dzieł, przedstawiających w encyklopedycznym ujęciu wiadomości głównie z zakresu teologii, filozofii, częściowo nauk przyrodniczych. Ukazywały się pod tytułami „specula”, „summae” itp.

● W 1559 r., czyli na początku czasów nowożytnych, chorwacki humanista Pavao Skalić wydał pierwsze dzieło zawierające w tytule nazwę encyklopedia. Tytuł brzmiał: *Encyclopediae seu Orbis disciplinarum tam sacrarum quam profanarum epistemon*.

● W okresie odrodzenia zarysowuje się coraz wyraźniejszy podział na: 1) kompendia wiedzy ze wszystkich gałęzi nauk przeznaczone dla uczonych; 2) dzieła popularyzujące wiedzę w szerszych kręgach społecznych.

● W XVII w. pojawiają się dzieła encyklopedyczne w układzie alfabetycznym, pisane w językach narodowych (poprzednio — po łacinie); wśród nich kompendia przeznaczone dla ludzi nauki, obejmujące wiadomości głównie z historii i geografii oraz biografii. Jednym z pierwszych słowników tego typu był francuski *Grand dictionnaire historique* (wyd. 1674), tłumaczony i adaptowany na angielski, niemiecki, holenderski, hiszpański. — Autorzy niektórych encyklopedii usiłowali dać nie tylko syntezę aktualnej wiedzy, ale

też — przez dobór i ujęcie hasel — kształtować światopogląd odbiorców. Do tej kategorii należał francuski *Dictionnaire historique et critique*, wydany w 1697 r., też tłumaczony na obce języki.

● Wiek XVIII charakteryzuje się znacznym rozwojem wydawnictw encyklopedycznych wysokiej rangi. Po ukazaniu się *Wielkiej Encyklopedii Francuskiej* rodzą się podobne inicjatywy w innych krajach. Najszybciej zrealizowana została angielska *Cyclopaedia Britannica* (Edynburg 1768—1771), która dała początek dzisiejszemu wydawnictwu pod tą samą nazwą.

● Wiek XIX jest wiekiem rozkwitu ruchu encyklopedycznego. Pojawiają się encyklopedie małe i wielotomowe, uniwersalne oraz dotyczące wybranych dziedzin wiedzy, jak również roczniki encyklopedyczne zawierające bieżące uzupełnienia do wcześniej wydanych tomów. — Powstają wielkie instytucje wydawnicze, niektóre działające po dziś dzień, jak niemiecka firma Brockhaus czy francuska Larousse.

W Polsce — pierwszym dziełem encyklopedycznym były *Nowe Ateny* (t. 1—2, 1745—46) księdza Benedykta Chmielowskiego. Znaczna ilość zebranego tam materiału, wybrana i podana w sposób bezkrytyczny, była dość przejrzystym odbiciem żalnego obniżenia poziomu oświaty. Inną, znacznie poważniejszą rangę miał *Zbiór potrzebniejszych wiadomości porządkiem alfabetycznym ułożony* (t. 1—2 1781), autorstwa biskupa Ignacego Krasickiego.

● W wieku XIX pierwszymi wydawcami dzieł encyklopedycznych byli księgarz warszawski, August Emanuel Glücksberg, i jego brat Teofil, księgarz wileński. W ich wydawnictwie ukazała się *Encyklopedia Powszechna, zbiór wiadomości najpotrzebniejszych dla wszystkich stanów* (nie-dokończona) oraz *Encyklopedia obrazowa systematyczna* (1838).

● Do ważnych kompendiów wydanych w XIX i na początku XX w. należą: *Encyklopedia Powszechna* — Samuela Orgelbranda (księgarz warszawski) w 28 tomach wydanych w latach 1859—1868 — dzieło doprowadzone do końca mimo poważnych przeszkód finansowych i politycznych (powstanie styczniowe); tegoż wydawcy 12-tomowa *Encyklopedia Powszechna* (1872—76) i późniejsza (1898—1904) 16-tomowa, pod tym samym tytułem. Dalej — *Podręczna Encyklopedia Powszechna* (t. 1—3 z atlasem, 1873—75, oraz t. 1—6, 1895—1901) pod red. Adama Wiślickiego; dwie *Encyklopedie dla dzieci*

(wyd. w r. 1842 we Lwowie pod red. Jana Juliana Szczepańskiego i w r. 1891 w Warszawie nakładem czasopisma „Prawda”).

Najwybitniejsze miejsce przypada *Wielkiej Encyklopedii Powszechnej Ilustrowanej*, zainicjowanej i wydawanej przez redaktora „Wędrowca”, Saturnina Sikorskiego. W jej Komitecie redakcyjnym zasiadali najwybitniejsi uczeni z wszystkich trzech zaborów. W latach 1892—1914 wydano 55 tomów w 25 woluminach; wybuch I wojny światowej przerwał druk na hasło „Patrokles”.

● Po I wojnie światowej ukazało się kilka encyklopedii uniwersalnych, przy czym największą popularność zyskała *Ilustrowana Encyklopedia Trzaski, Everta i Michalskiego*, wydawana pod redakcją Stanisława Lama (t. 1—5 1925—1928, suplement 1938 r.). W tym samym wydawnictwie, pod tą samą redakcją ukazały się ponadto: *Ilustrowany Leksykon* (1928—1931) i 2-tomowa *Encyklopedia Powszechna* (1932).

Dużym, zasłużonym powodzeniem cieszyło się wydawnictwo „*Świat i życie*”. *Zarys encyklopedyczny współczesnej wiedzy i kultury*, opublikowane we Lwowie (t. 1—5, 1933—1939) pod redakcją Zygmunta Łempickiego. Znana firma wydawnicza Arct wydała jednotomową *Encyklopedię Ilustrowaną M. Arcta*.

● Po II wojnie światowej pierwszą uniwersalną encyklopedią była *Mala Encyklopedia Powszechna PWN* (1959—1961, 400 tys. nakładu), rok 1962 przyniósł *A—Z Encyklopedię Popularną PWN*; w tym samym czasie zapoczątkowano też wydawanie *Wielkiej Encyklopedii Powszechnej PWN*, której ostatni — 13 tom ukazał się w r. 1970 (130 tys. subskrybentów, później dodruk). Jej redaktorem naczelnym jest prof. dr Bogdan Suchodolski.

Zamiast podsumowania

Nie zamierzamy tu rejestrować wszystkich, nader licznych tytułów powojennych wydawnictw encyklopedycznych, wydanych pod nazwą encyklopedia, leksykon bądź słownik. Dość powiedzieć, że ich przebogata tematyka i nakłady o niespotykanych dotąd wysokościach, wciąż jednak nie nadążające za popytem, dają znamienity obraz zapotrzebowania na tego typu wiedzę, po którą w naszym „encyklopedycznym wieku” sięgają wszyscy, od dzieci w wieku szkolnym poczynając. Przykładów jest aż nadto wiele: z półek księgarskich zniknęły błyskawicznie wznowienia MEP i A—Z, roz-

szedł się momentalnie jednotomowy uniwersalny „Leksykon”, wydawana od r. 1973 4-tomowa *Encyklopedia Powszechna PWN* ma w swojej pierwszej (przeznaczonej wyłącznie dla subskrybentów serii) nakład 510 000 egzemplarzy itp., itd. Państwowe Wydawnictwo Naukowe dysponuje największym warsztatem przygotowującym encyklopedie uniwersalne i niektóre specjalistyczne. W sukurs przychodzi mu inne oficyny wydawnicze, głównie „Wiedza Powszechna” i Zakład Narodowy im. Ossolińskich.

Aktualnie niemal wszystkie dziedziny nauki, kultury i sztuki dorobiły się już własnych, w wielu przypadkach parokrotnie wznawianych i uzupełnianych encyklopedii bądź słowników specjalistycznych ... i wciąż ich jest za mało.

Ten, kto chce nadażyć za współczesną wiedzą, musi uważnie śledzić szybkie obroty encyklopedycznej maszyny. Naszym czytelnikom, którzy mają tu poważniejsze luki, radzimy sięgnąć do wydawanych corocznie przez Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich tomików „Informatora Bibliotekarza i Księgarza”. W tomikach z lat 1961 i 1962 znajdują zestawienie najważniejszych wydawnictw encyklopedycznych i informatorów, w roczniku 1975 — encyklopedyczne źródła biograficzne dotyczące bibliotekarzy, w r. 1976 — obszerny wykaz encyklopedii z zakresu nauki o książce (polskich i zagranicznych) oraz zestawienie zagranicznych encyklopedii ogólnych.

To na początek, dalej trzeba śledzić samemu, bo „wiedzy w stanie encyklopedycznie skondensowanym” przybývá szybko, chociaż praca nad nią była i jest żmudna, nieefektowna, odpowiedzialna, co w nadzwyczaj celnym sposób ujął jeden z jej długoletnich wybitnych realizatorów.

Ze wspomnień encyklopedysty

Cytujemy parę urywków wspomnień, wyciętych z książki *Życie wśród wielu* (PIW 1968), której autorem jest wspomniany już wcześniej redaktor wydawnictw encyklopedycznych firmy Trzaska, Evert i Michalski — Stanisław Lam. W rozdziale zatytułowanym *Kuźnia, 1924—1939* pisze on m.in.:

„Kiedy objąłem redakcję wydawnictw księgarski Trzaski, Everta i Michalskiego, wśród długich narad z Michalskim i Trzaską ustaliliśmy wytyczne prac naszych w kierunku popularyzacji wiedzy (...) Wstęp do tego stanowić miała *Encyklopedia powszechna* (...)

Realizacja musiała być oddana w ręce majstrów i techników, którzy według planu wzniosłą budowlę. Zaczęło się więc angażowanie naukowców-specjalistów, konferencje z nimi, targowanie się o szczegóły, a głównie o rozmiary poszczególnych haseł, co było najtrudniejsze, gdyż każdy swoją specjalność uważał za najważniejszą i jak najobszerniej chciał ją traktować. Kiedy już i ta czynność została dokonana i zaczęły napływać opracowane hasła, trzeba było koordynować materiały z dziedzin pokrewnych, kontrolować, czy nie wynikają sprzeczności, wiązać poszczególne objaśnienia odsyłaczami, grupować w alfabetyczny, sprawdzać, czy nie ma zasadniczych braków, adiustować wreszcie rękopisy do druku, ujednolicać układ, ortografię, interpunkcję. Żmudna to i ciężka robota techniczno-redakcyjna, ale niezmiernie ważna, jeśli całość ma być przejrzysta i pod względem informacyjnym dokładna. W czasie tej pracy okazało się, że nie dość mieć uczonych specjalistów na swoje usługi. Pewne rzeczy są sporne, pewne wymagają fachowych poprawek, których nie można poczynić bez zbadania danej kwestii i zasięgnięcia miarodajnej opinii. Obok redakcji powołałem więc komitet złożony z trzydziestu osób, przeważnie profesorów uniwersytetu, któremu oddawałem wszystkie hasła do badania szczegółowego. Dopiero po tym przesianiu przez tyle sił — szedł rękopis do drukarni."

Nic tu ująć, wiele można tylko dodać, ot choćby to, że dla wybitnego specjalisty pisanie haseł do encyklopedii w żadnym razie nie jest synekurą, raczej prawie honorowym i niezmiernie odpowiedzialnym obowiązkiem. Trud oddania w kilku, kilkunastu, w najlepszym przypadku kilkudziesięciu wierszach czyjeś osobowości i dorobku lub stanu wiedzy o przedmiocie posiadającym długą, najczęściej skomplikowaną historię, jest właściwie ponad wszelkie porównania. Piszący ma przy tym świadomość, że jego sformułowania adresowane są do setek tysięcy odbiorców, nie tylko w jednym pokoleniu. Zachęta i rekompensata nie są więc na pewno w tym układzie skromne złoćówki, lecz świadoma potrzeba upowszechniania wiedzy encyklopedycznej. Warto o tym pamiętać biorąc do ręki gotowe dzieło, że jest ono nie tylko sumą rozlicznych wiadomości, ale i sumą najlepszej woli wszystkich, którzy nad nim pracowali.

Z książką — w tytule

Kończymy rzutem oka na własne książkowo-bibliotekarskie „podwórko”. W kilku ostatnich latach ukazały się

aż trzy encyklopedyczne publikacje z tej dziedziny:

1971 r. — *Encyklopedia wiedzy o książce*. Red. naczelna: A. Birkenmajer, B. Kocowski, J. Trzynałowski. Wyd. „Ossolineum” — ok. 6000 haseł rzeczowych i biograficznych; 1972 r. — *Słownik pracowników książki polskiej*. Pod red. Ireny Treichel. Wyd. PWN — ok. 3000 haseł; 1976 r. — *Encyklopedia współczesnego bibliotekarstwa*. Komitet Redakcyjny: K. Głombowski, B. Świdorski, H. Więckowska. Wyd. „Ossolineum” — ok. 1200 haseł.

Fachowi recenzenci omówili już szczegółowo blaski i cienie dwóch pierwszych pozycji, ostatnia też niedługo doczeka się recenzji. Prof. Juliusz Gomulicki poświęcił *Encyklopedii i Słownikowi* wiele uwagi w dziale *Wiedza o książce. Bibliografia. Słowniki*, stanowiącym stałą część „Roczników Literackich PIW” za kolejne wydawnicze lata (wydawnictwo to bardzo wszystkim kolegom bibliotekarzom polecamy).

Bez wnikania w szczegóły recenzentkich wywodów, wypada stwierdzić, że ocena profesjonalisty i wypróbowanego przyjaciela książki służy skutecznie ulepszeniu tego, co już zrobiono, a może też uchroni od ewentualnych niedociągnięć dalsze wydawnictwa, które poszerzą podręczny warsztat bibliotekarza (zapowiadane jest opracowanie w najbliższych latach encyklopedii współczesnego edytorstwa polskiego oraz polskiego słownika zagadnień informacji). Warto również na marginesie wspomnieć o sprawie wcale nie marginesowej, mianowicie że już w następnym roku ukazać się ma przeznaczona dla dzieci i młodzieży ilustrowana encyklopedia z zakresu wiedzy o książce.

Najważniejszy i radujący jest natomiast fakt, że wiedza o książce i jej ludziach — w najszerszym tej profesji rozumieniu — została rzetelnie utrwalona na dziś i na odległą przyszłość. Równa się to utwaleniu wiedzy o fundamencie kultury, jakim jest od wieków zapisane słowo. Tę ponadwiekową prawdę dawno już przeczuł i wyraził rzymski poeta Horacy, pisząc:

„Pomnik sobiem wystawił,
co od spizu trwalszy,
Od królewskich piramid
wyższy i wspanialszy”.

Koleżanki i koledzy!

Czytelnicy „Poradnika Bibliotekarza“!

Zapraszamy Was do bliższej niż dotąd współpracy, do nawiązania z „Poradnikiem” żywszych i częstszych kontaktów.

Jest to Wasze pismo — drukuje dla Was i o Was. Bardzo liczymy na to, że weźmiecie większy udział w określaniu jego zawartości, że sformułujecie propozycje związane zarówno z oczekiwaną przez Was na jego łamach problematyką, jak i sposobem jej opracowania. Pragniemy bowiem, aby zamieszczane w „Poradniku” artykuły odpowiadały Waszym rzeczywistym potrzebom i przychodziły z pomocą we wszystkich zakresach Waszej pracy.

Piszcie więc do nas, wypowiadajcie opinie, stawiajcie postulaty!

Wypowiadajcie się na łamach „Poradnika” w interesujących Was sprawach! Nie strońcie od pióra — dzielcie się własnymi doświadczeniami. Nie ma biblioteki, w której nie byłoby choć jednego przykładu dobrych rozwiązań organizacyjnych, warsztatowych, metodycznych. Mogą one pomóc skutecznie innym, więc nie kryjcie ich pod korcem!

Dajcie się też poznać sami! Piszcie o sobie, o swoich osiągnięciach, o trudnościach i kłopotach. Piszcie o ludziach, którzy pracą swą zasłużyli, aby społeczność bibliotekarska zachowała ich w pamięci.

Apelujemy też do Was, Koledzy i Koleżanki, o przysyłanie materiałów ilustracyjnych — fotografii ciekawych ludzi, interesująco rozwiązanych wewnątrz bibliotecznych, dobrze i estetycznie zaprojektowanych sprzętów, wystaw, plakatów, dokumentacji imprez.

Wierzmy, że apel nasz nie pozostanie bez odzewu.

Redakcja

INDEKS 37342/36959

Redaguje Kolegium. Redaktor naczelny: WŁADYSŁAWA WASILEWSKA

Wydawca: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich

Adres redakcji i administracji: Warszawa Konopczyńskiego 5/7, tel. 27-08-47

Konto PKO: Warszawa I OM 1531-241. Prenumerata roczna: 48 zł

Cena zł 8.— Podpisano do druku i druk ukończono w grudniu 1976. Zam. 3343.

Nakład 11 500 egz. Ark. druk. 3; ark. wyd. 4,5. Papier druk. sat. V kl. 65 g. J-109.

Wojskowa Drukarnia w Łodzi